

**Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ
ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ
ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ**

**ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ**

ΑΘΗΝΑ 2008

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ: Μανώλης Σφακιανάκης,
Κωνσταντίνος Χανδρινός, Αριστοτέλης Σταμούλας
ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ: Αλιβίζος Σοφός
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΗΜΕΡΙΔΑΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Κυριάκος Θεοδωρακάκος

Κεντρική διάθεση διανομή: Δ.Σ.Α
Ακαδημίας 60 106 79 Αθήνα
<mailto:dsa@forthnet.gr>

Συνήγορος του Καταναλωτή
Λ.Αλεξάνδρας 144, 114 71, Αθήνα
Τηλ.: 210 6460284, 210 6460458, 210 6460612
Fax.: 210 6460414
<mailto:grammateia@synigoroskatanaloti.gr>

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Η Προστασία του ανήλικου καταναλωτή στο διαδίκτυο».

Αγαπητές φίλες,
αγαπητοί φίλοι,

Αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων μου, βρίσκομαι σήμερα στην ευχάριστη θέση να προλογίσω τη δημοσίευση των πρακτικών της ημερίδας που διοργάνωσαν στις 22 Μαρτίου του 2007 ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών και ο Συνήγορος του Καταναλωτή, με θέμα την «Προστασία του ανήλικου καταναλωτή στο διαδίκτυο», και πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα εκδηλώσεων του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, με πρωτοβουλία του προέδρου του, κ. Δημήτρη Παξινού και του τότε Συνηγόρου κ. Ιωάννη Αδαμόπουλου, με τη συμμετοχή ανώτερων δικαστικών, δικηγόρων, δημοσιογράφων, εκπροσώπων καταναλωτικών οργανώσεων, ειδικών επιστημόνων.

Στην εκδήλωση κατετέθησαν σημαντικές προτάσεις, αποκαλύψεις προβληματισμοί, που ανέδειξαν το πόσο ευάλωτοι είμαστε, θεσμικά και τεχνολογικά, έτσι ώστε συγκεκριμένες νομοθετικές αλλαγές και αλλαγές νοοτροπιών και αντιλήψεων, να είναι επιτακτικές και αναγκαίες.

Ευάγγελος Ζερβέας
Συνήγορος του Καταναλωτή

Οι ομιλίες και οι παρεμβάσεις είχαν επιλεγεί, ώστε να καλύψουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο φάσμα των προβληματισμών και των προτάσεων που υπάρχουν για το τόσο ευαίσθητο αυτό ζήτημα.

Η δυνατότητα άλλωστε μιας κοινωνίας να προστατέψει τους ανήλικους, δηλαδή τα παιδιά της είναι ευθέως ανάλογη με την ποιότητα και την ωριμότητά της.

Για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε χρειάζομαστε γνώση, ταχύτητα στις αντιδράσεις και αποτελέσματα.

Ιδιαίτερα το θέμα της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο, θυμίζει το φαινόμενο της Λερναίας Ύδρας. Είναι ένα φαινόμενο που πλήττει βάναυσα τα θεμέλια της κοινωνίας μας, και διαμορφώνει νέες προκλήσεις για τον επιστήμονα, το νομοθέτη, το κοινωνικό σύνολο. Άλλωστε πως μπορούμε να δώσουμε επαρκείς λύσεις, χωρίς να θέσουμε σε κίνδυνο την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών ή να ακυρώσουμε άλλες χρήσιμες πτυχές όπως ο παιδαγωγικός και μορφωτικός χαρακτήρας της χρήσης του διαδικτύου;

Οι σκέψεις αυτές αποτέλεσαν και τον πυρήνα του προβληματισμού της συνάντησης που άνοιξαν με τις τοποθετήσεις τους, ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών κ. Δημήτρης Παξινός, και ο Συνήγορος του Καταναλωτή κ. Γιάννης Αδαμόπουλος.

Η εντυπωσιακή συμμετοχή, το βάθος και η ποιότητα των προβληματισμών που αναπτύχθηκαν από τους ομιλητές αλλά και από το κοινό, αποτέλεσαν το κίνητρο γι' αυτή την έκδοση. Ελπίζουμε ότι, το περιεχόμενο της συνάντησης, θα συνεισφέρει στην ευρύτερη προβληματική σ' ένα θέμα ιδιαίτερα ευαίσθητο, που καθώς η τεχνολογία και το επίπεδο ζωής εξελίσσονται, θα παραμένει επίκαιρο.

Ευάγγελος Ζερβέας

Συνήγορος του Καταναλωτή.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ, ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Χαιρετισμό στην ημερίδα απύθνυαν ανοίγοντας τις εργασίες της, ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών κ. **Δημήτρης Παξινός** και ο τότε Συνήγορος του Καταναλωτή, κ. **Ιωάννης Αδαμόπουλος**.

Ο πρώτος των εισηγητών κ. **Μανώλης Σφακιανάκης**, προϊστάμενος της υπηρεσίας δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος της ΕΛ.ΑΣ αναπτύσσοντας το θέμα, «*Παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο*» έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στο νομοθετικό κενό και στον άμεσο κίνδυνο ανήλικοι που «*σερφάρουν*» στο διαδίκτυο να πέσουν θύματα επιτηδείων. Στο διάστημα που έχει διαρρεύσει, το νομοθετικό πλαίσιο έχει ήδη βελτιωθεί, και η διακίνηση πορνογραφικού υλικού με πρωταγωνιστές ανηλίκους θεωρείται πλέον κακούργημα ακόμη και αν δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

Στις δυνατότητες της προστασίας των χρηστών, αναφέρθηκε ο κ. **Κωνσταντίνος Χανδρινός**, ερευνητής στο ερευνητικό κέντρο του Ινστιτούτου Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού Κέντρου Ερευνών Φυσικών Επιστημών "Δημόκριτος", παρουσιάζοντας το θέμα «*των τεχνολογιών προστασίας από παράνομο και επιβλαβές διαδικτυακό περιεχόμενο*». Εντόπισε τα προβλήματα που υπάρχουν στο περιεχόμενο του διαδικτύου και εισηγήθηκε τις τεχνικές λύσεις για την προστασία των χρηστών.

Ο Ειδικός Επιστήμονας του Συνηγόρου του Καταναλωτή, κ. **Αριστοτέλης Σταμούλας**, αναφέρθηκε στις «*ευκαιρίες και τους κίνδυνους που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι στο διαδίκτυο καθώς και στα θεσμικά μέσα που μπορούν να ληφθούν για την προστασία τους*».

Στην έκδοση προστίθεται και μία παρέμβαση, του δόκτορος, **Αλιβίζου Σοφού**, επίκουρου καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, που αναλύει τη σχέση των νέων με το διαδίκτυο, εστιάζοντας στην *παιδαγωγική των μέσων και στην ανάγκη της προστασίας των νέων από τα μέσα όλων των μορφών*.

Την ημερίδα συντόνισε, ο δημοσιογράφος, συγγραφέας κ. **Πάσχος Μανδραβέλης** που στη σύντομη παρέμβαση του κατέθεσε τις ανησυχίες του για τον κίνδυνο, ότι η προσπάθεια για την προστασία ευάλωτων ομάδων από τη χρήση του διαδικτύου μπορεί να οδηγήσει σε υπερβολικούς περιορισμούς.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΞΙΝΟΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

«Θέμα ακανθώδες και δυσεπίλυτο».

Κύριε Πρόεδρε
του Ελεγκτικού Συνεδρίου,
κυρίες και κύριοι,

Μία πολύ δύσκολη μέρα έτυχε να είναι η σημερινή με τις βροχές και τις καταιγίδες, εν πάση περιπτώσει εμείς επιμένουμε.

Το ζήτημα της προστασίας των ανηλίκων από το επιβλαβές και παράνομο περιεχόμενο του διαδικτύου είναι ακανθώδες και δυσεπίλυτο, τόσο νομικά, όσο και τεχνολογικά. Το κύριο είναι ότι για την επίλυσή του απαιτείται η επίτευξη αρμονικής συνύπαρξης τόσο νομικών ρυθμίσεων, όσο και τεχνολογικών δεδομένων. Επίσης σίγουρο είναι ότι η παραίτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για εντατικοποίηση των ενεργειών με στόχο την ευαισθητοποίηση των πολιτών για το εν λόγω ζήτημα, οφείλει και πρέπει να μας κάνει πιο προσεκτικούς, τόσο συλλογικά σε επίπεδο

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΞΙΝΟΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ Δ.Σ.Α

φορέων και της πολιτείας, όσο και ατομικά, ως γονείς έναντι των παιδιών μας.

Χαιρετίζω, λοιπόν, την έναρξη αυτής της ημερίδας και ευελπιστώ ως Πρόεδρος του Δ.Σ.Α., αλλά και ως γονέας, ότι το παράδειγμα του μεγαλύτερου Δικηγορικού Συλλόγου της χώρας που συνδιοργανώνει αυτή τη σημαντική ημερίδα με το Συνήγορο του Καταναλωτή, θα ακολουθήσουν και άλλοι φορείς του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, με στόχο να πετύχουμε το καλύτερο δυνατό, αφενός, για την ασφάλεια και την προστασία των παιδιών μας, αφετέρου, για τη διασφάλιση της Δημοκρατίας και των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Τελειώνοντας, θέλω να πω ότι ο Συνήγορος του Καταναλωτή και ο κάθε θεσμός και η κάθε θέση αξιώνεται ή απαξιώνεται από τα πρόσωπα. Ένα, λοιπόν, τέτοιο πρόσωπο στο Συνήγορο του Καταναλωτή είναι ο Γιάννης Αδαμόπουλος, φίλος καλός από παλιά, αλλά και ένας σοβαρός επιστήμονας και ευαίσθητος, ο οποίος θα δώσει ακριβώς το στίγμα ότι ο Συνήγορος του Καταναλωτή είναι πράγματι με το μέρος του καταναλωτή, πράγμα που είναι και το ζητούμενο στην ελληνική κοινωνία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ
Τ. ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

«Να προστατευθούν οι ανήλικοι, χωρίς περιορισμούς στην ελευθερία της έκφρασης και λογοκρισία».

Κύριε Πρόεδρε του
Ελεγκτικού Συνεδρίου,
Κύριε Πρόεδρε του Δ.Σ.Α.,
κυρίες και κύριοι,

Καταρχήν θέλω να εκφράσω τη συγκίνησή μου, γιατί η πρώτη επίσημη εκδήλωση της Ανεξάρτητης Αρχής του Συνηγόρου του Καταναλωτή πραγματοποιείται στην αίθουσα του Δ.Σ.Α., του οποίου επί αρκετά χρόνια διετέλεσα μέλος του Διοικητικού του Συμβουλίου, σε αυτή την Αίθουσα που διακεκριμένες προσωπικότητες της πατρίδας μας με το λόγο και τις προτάσεις τους, με τη συνδρομή του Δικηγορικού Σώματος πάντοτε στήριξαν και διασφάλισαν τους δημοκρατικούς θεσμούς και τα πολιτικά, κοινωνικά και ατομικά δικαιώματα του πολίτη.

Κυρίες και κύριοι, το ηλεκτρονικό εμπόριο (e-commerce) είναι πλέον η νέα πραγματικότητα, τόσο για τους καταναλωτές που αναζη-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ
Τ. ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

τούν τη μέγιστη ευκολία στις συναλλαγές και στον ελάχιστο χρόνο που διαθέτουν, όσο και για τους επιχειρηματίες που επιθυμούν τη διατήρηση και επέκτασή τους στην αγορά. Από αυτή την άποψη το ηλεκτρονικό εμπόριο (e-commerce) δεν είναι απλώς αποτέλεσμα της τεχνολογικής εξέλιξης, αλλά ένας εναλλακτικός και αποδοτικός τρόπος συνάντησης καταναλωτών, προμηθευτών στο νέο περιβάλλον της κοινωνίας της πληροφορίας. Δυστυχώς, όμως, λόγω της φύσης του το διαδίκτυο δεν είναι πάντοτε ασφαλές. Πόσο μάλλον μιλώντας για ανήλικους, οι οποίοι το χρησιμοποιούν ως ένα από τα πιο δημοφιλή μέσα πληροφόρησης, επικοινωνίας και ψυχαγωγίας.

Οι τεράστιες εικονικές διαστάσεις που έχει λάβει η αγορά πέρα και πάνω από χωροχρονικούς περιορισμούς, η απόσταση που χωρίζει αγοραστές από πωλητές, η πανσπερμία του προσβάσιμου περιεχομένου, σε συνδυασμό με την ανωνυμία που εξασφαλίζεται στα συναλλασσόμενα μέρη, δημιουργούν ιδανικές συνθήκες για παραπλάνηση και εξαπάτηση, ακόμη και για τη διακύβευση της σωματικής και ψυχικής υγείας των παιδιών. Οι αχανείς διάδρομοι του διαδικτύου μπορούν με ευκολία να οδηγήσουν σε ασυνείδητους προμηθευτές που διατηρούν και διαθέτουν ανεξέλεγκτα τοξικές ουσίες, επικίνδυνα παιχνίδια, όπλα, ακατάλληλα εργαλεία και γενικά προϊόντα μη προσήκοντα στην ηλικία και στο βαθμό εμπειρίας των ανηλίκων. Ο κίνδυνος είναι εξίσου σοβαρός όσον αφορά την πρόσβαση σε ιστοσελίδες που προβάλλουν πορνογραφικό ή ρατσιστικό περιεχόμενο, καλλιεργούν προπαγάνδα βίας και εν γένει επιθετικής συμπεριφοράς, ενθαρρύνουν το κατέβασμα παράνομου υλικού ή ωθούν σε απερίσκεπτες ενέργειες και ύποπτες συναναστροφές με ενηλίκους.

Σε κάθε περίπτωση, το παράνομο επιβλαβές ή ανεπιθύμητο περιεχόμενο στο διαδίκτυο δημιουργεί σοβαρούς προβληματισμούς και θέτει το ζήτημα της προστασίας των παιδιών, χωρίς να περιορίσουμε την ελευθερία της έκφρασης και χωρίς να ασκήσουμε λογοκρισία. Είναι ανησυχητική η διαπίστωση ότι πίσω από τη φωτεινή και καθ' όλα χρήσιμη για το κοινωνικό σύνολο προώθηση του διαδικτύου, η ευπιστία, η αφέλεια, η απειρία και η περιέργεια των παιδικών ψυχών γίνονται βορά της ασυνειδησίας και της ανηθικότητας ορισμένων επιτήδειων που δυσφημούν με τις πράξεις τους αυτό το πολύτιμο επικοινωνιακό και ψυχαγωγικό μέσο της σύγχρονης εποχής.

Η κοινωνία των πολιτών οφείλει με όλα τα μέσα που διαθέτει να στιγματίζει τέτοιες πρακτικές και να συμβάλει στην εδραίωση ενός ασφαλούς και έντιμου κυβερνοχώρου που θα λειτουργεί στη βάση καθολικά αποδεκτών δεοντολογικών αρχών. Η προσπάθεια δεν μπορεί, παρά να είναι διασυνοριακή και να εμπλέκει ένα σύνολο κρατικών, μη κρατικών και διακρατικών φορέων, με δεδομένο ότι συζητούμε για ένα επικοινωνιακό μέσο που δεν περιορίζεται από γεωγραφικά όρια και η λειτουργία του δεν είναι δυνατόν να ρυθμιστεί από τις νομοθετικές παρεμβάσεις ενός μόνο κράτους.

Η απλή ενημέρωση για τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που εγκυμονεί το διαδίκτυο για τους ανήλικους είναι πάνω απ' όλα η πιο ενδεδειγμένη μέθοδος για την πλήρη αξιοποίηση των εφαρμογών, αλλά και την αντιμετώπιση των προβλημάτων που πηγάζουν από τη χρήση του.

Η σημερινή εκδήλωση δίνει την ευκαιρία της πολύπλευρης προσέγγισης και έκφρασης απόψεων από το πρίσμα της επαγγελματικής και επιστημονικής εξειδίκευσης των εισηγητών. Ο Συνήγορος του Καταναλωτή νοιώθει ιδιαίτερη τιμή για την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας με την πολύτιμη συνδρομή και την αμέριστη συμπαράσταση του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών και απλώς περιορίζεται να δεσμευτεί, ότι τέτοιου είδους πρωτοβουλίες θα έχουν μακρά συνέπεια.

Κυρίες και κύριοι,

Τελειώνοντας, νοιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά τον Πρόεδρο του Δ.Σ.Α. κ. Δημήτρη Παξινό, όλους εσάς που μας τιμάτε με την παρουσία σας, τους εισηγητές κ.κ. Χανδρινό, Σφακιανάκη και Σταμούλα για την πολύτιμη συνεισφορά τους.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ.

ΤΑΞΙΑΡΧΟΣ, ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΔΙΩΣΗΣ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛ.ΑΣ.

«Η παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο».

Στη συνέχεια ο συντονιστής κ. Πάσχος Μανδραβέλης, κάλεσε τον κ. Μανώλη Σφακιανάκη, Ταξίαρχο, προϊστάμενο της υπηρεσίας δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος της ΕΛ.ΑΣ. Ο κ. Σφακιανάκης, είχε ζητήσει να τοποθετηθεί πρώτος λόγω υπηρεσιακών αναγκών.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ: Ευχαριστώ την Αρχή του Συνηγόρου του Καταναλωτή και τον Πρόεδρο του Δ.Σ.Α. κ. Δημήτρη Παζινό.

Κι εγώ με τη σειρά μου θα σας μεταφέρω τις εμπειρίες μου. Ο ρόλος μου είναι λίγο άχαρος, γιατί έχει να κάνει με το έγκλημα.

Η ΕΛ.ΑΣ. λέει «ναι» στο internet, «ναι» στο διαδίκτυο, «ναι» στις νέες τεχνολογίες. Πηγαίνουμε μπροστά και όχι πίσω. Πλην όμως, ο δικός μας ρόλος είναι να προστατεύουμε τον κόσμο και αυτούς οι οποίους δεν ξέρουν να χειρίζονται το διαδίκτυο.

Μανώλης Σφακιανάκης:
Προϊστάμενος Υπηρεσίας
Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος.
Διακρίνεται επίσης,
ο κ. Κώστας Χανδρινός

Όταν ξεκίνησα το 1995 στην ΕΛ.ΑΣ. ως υπαστυνόμος πάνω στο ηλεκτρονικό έγκλημα, το οποίο ούτε καν υπήρχε, κάποιοι έβλεπαν ότι αυτό που πάω να κάνω δεν θα προχωρήσει, ότι δεν υπάρχει τέτοιο έγκλημα.

Σιγά-σιγά, όμως, τα πράγματα άρχισαν να γίνονται διαφορετικά. Πριν τρία χρόνια είχαμε μία υπόθεση το δίμηνο, τώρα έχουμε είκοσι υποθέσεις την ημέρα που αφορούν ηλεκτρονικό έγκλημα και μόνο. Γι' αυτό το λόγο η πολιτεία, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. είδε τον κίνδυνο και γι' αυτό το λόγο δημιούργησε ειδικές υπηρεσίες, μία στην Αθήνα και μία στη Θεσσαλονίκη, οι οποίες χειρίζονται αυτά τα θέματα.

Όλο το έγκλημα –από ένα έγκλημα που έχει να κάνει με μία ανθρωποκτονία, μέχρι μία απλή συκοφαντική δυσφήμιση- έχει μεταλλαχθεί στην ψηφιακή εποχή, στο internet. Θα μου πείτε:

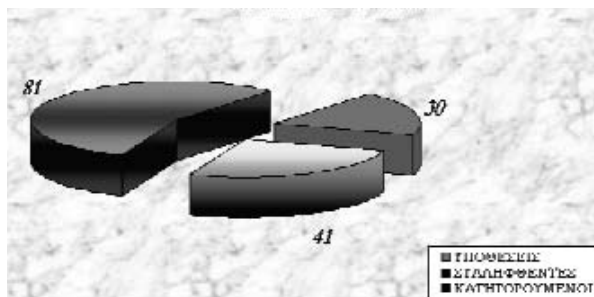
«Τι μας λες Σφακιανάκη; Ότι μπορούμε να κάνουμε φόνο μέσα από το internet»;

Ναι, μπορούμε.

Hacker –και αυτό το γεγονός δεν συνέβη στη χώρα μας, σε άλλη χώρα υπέγραψε συμβόλαιο θανάτου με επιχειρηματία, ο οποίος κατάφερε να μπει στα ηλεκτρονικά αρχεία νοσοκομείου, να αλλάξει το συνταγολόγιο του θύματος, με αποτέλεσμα να πεθάνει σε μερικές μέρες. Η πληρωμή του δολοφόνου hacker έγινε με πιστωτική κάρτα, ενώ το έγκλημα διαπράχθηκε από το σπίτι!

Από αυτό το παράδειγμα βλέπουμε ότι οι εποχές έχουν αλλάξει κι έχουμε μπει στη λεγόμενη ψηφιακή εποχή. Εγώ θα σας μεταφέρω εμπειρίες και θα σας πω με απλά λόγια και κατανοητά σε ποια εποχή είμαστε αυτή τη στιγμή, πού πηγαίνουμε και τι μέλλει γενέσθαι.

Υπηρετώ στο Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, το οποίο είναι στη Διεύθυνση Ασφάλειας Αττικής. Ιδρυθήκαμε με το π.δ. 100/2004 και αρμοδιότητά μας είναι η επί 24ώρου βάσεως έρευνα του διαδικτύου ως διαπίστωση εγκληματικών πράξεων που τελούνται στη χώρα μας.

Υποθέσεις παιδικής
πορνογραφίας από
1-01-2002 έως
20-03-2007

Ορισμός ηλεκτρονικού εγκλήματος.

Ως «Ηλεκτρονικό Έγκλημα» θεωρούνται αξιόποινες εγκληματικές πράξεις που τελούνται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων και τιμωρούνται με συγκεκριμένες ποινές». Η πληροφορική, η τεχνολογία, κατέστησε δυνατή τη διάπραξη εντός φάσματος εγκληματικών πράξεων οι οποίες απαιτούν εξειδίκευση και αυξημένη κατάρτιση. Ανάλογα με τον τρόπο τέλεσης, διαχωρίζονται σε έγκλημα τελούμενο με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών (computer's crime) και σε κυβερνοέγκλημα (syder's crime), αν τελέστηκε μέσω του διαδικτύου.

Το διαδικτυακό έγκλημα και οι μορφές του

Παιδική πορνογραφία, απάτες μέσω το διαδικτύου, (cracking και hacking), διακίνηση-πειρατεία λογισμικού, κλοπή πιστωτικών καρτών, διακίνηση ναρκωτικών, έγκλημα στα chat rooms. Ποια είναι όμως τα χαρακτηριστικά του κυβερνοεγκλήματος και σε τι διαφέρει από τα άλλα εγκλήματα:

Είναι γρήγορο, διαπράττεται σε χρόνο δευτερολέπτων και πολλές φορές δεν το αντιλαμβάνεται ούτε το ίδιο το θύμα.

Είναι εύκολο στη διάπραξή του –φυσικά για όσους το γνωρίζουν- ενώ τα ίχνη που αφήνει είναι ψηφιακά. Για την τέλεσή του απαιτούνται άριστοι και εξειδικευμένες γνώσεις.

Μπορεί να διαπραχθεί χωρίς τη μετακίνηση του δράστη, ο οποίος ενεργεί από το γραφείο ή το σπίτι του, χρησιμοποιώντας τον υπολογιστή του.

Δίνει τη δυνατότητα σε άτομα με ιδιαιτερότητες, όπως οι παιδόφιλοι, να επικοινωνούν γρήγορα ή και σε πραγματικό χρόνο, χωρίς μετακίνηση, εύκολα, ανέξοδα, να βρίσκονται πολλοί μαζί στις ίδιες ομάδες συζητήσεων (new groups) ή μέσα σε chat rooms.

Οι «εγκληματίες του κυβερνοχώρου» πολλές φορές δεν εμφανίζονται με την πραγματική τους ταυτότητα, αποστέλλουν ηλεκτρονικά μηνύματα (e-mails) με ψευδή στοιχεία.

Είναι έγκλημα χωρίς πατρίδα και τα αποτελέσματά του μπορεί να πραγματοποιούνται ταυτόχρονα σε πολλούς τόπους και σε διαφορετικές χώρες, ενώ είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί ο τόπος τέλεσής του. Η αστυνομική διερεύνησή του είναι πάρα πολύ δύσκολη, απαιτεί άριστη εκπαίδευση και εξειδικευμένες γνώσεις.

Η καταγραφή της εγκληματικότητας στον κυβερνοχώρο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, διότι ελάχιστες περιπτώσεις εγκλημάτων

του κυβερνοχώρου καταγγέλλονται, όχι μόνο στον ελληνικό, αλλά και στο διεθνή χώρο. Κατά συνέπεια, ο σκοτεινός αριθμός της εγκληματικότητας στο χώρο του διαδικτύου είναι ακόμη πιο σκοτεινός, απ' ό,τι στον κοινό εγκληματικό χώρο.

Οι παιδόφιλοι

Ποιοι είναι παιδόφιλοι: Οι παιδόφιλοι –αυτός ο κανόνας είναι μέσα από την εμπειρία των 12 χρόνων- είναι άτομα υπεράνω υποψίας, δεν distάζουν να εκμεταλλευτούν τη θέση τους, αλλά και τη σχέση τους (π.χ. συγγενείς, διευθυντές), για να ικανοποιήσουν το αρρωστημένο πάθος τους.

Δεν έχουμε ποτέ συλλάβει για παιδοφιλία έναν αγρότη, έναν ψαρά, έναν εργάτη, έναν άνθρωπο που είναι στην εργατική τάξη. Αυτοί που ασχολούνται με το έγκλημα αυτό ανήκουν στις άλλες τάξεις. Οι ηλικίες που έχουν απασχολήσει την Υπηρεσία μας είναι άνδρες από 15 έως 72 ετών, ενώ τα θύματα είναι από δύο μηνών.

Ποια είναι η νομοθεσία των διαδικτυακών εγκλημάτων στη χώρα μας: Στη χώρα μας εδώ και δύο χρόνια σχεδιάζεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης η ποινικοποίηση συγκεκριμένων συμπεριφορών στο διαδίκτυο. Στην ελληνική νομοθεσία δεν υπάρχει νόμος που να αναφέρεται αποκλειστικά σε θέματα διαδικτύου και ειδικότερα να ρυθμίζει τη συμπεριφορά των χρηστών του διαδικτύου από άποψη Ποινικού Δικαίου. Η Ελλάδα συνεργάζεται με τα άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς και με άλλους διεθνείς οργανισμούς για την αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων.

Πρόσφατα τέθηκε σε ισχύ το π.δ.47/2005 από την Α.Δ.Α.Ε (Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών), το οποίο αφορά στις διαδικασίες, τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και τη διασφάλισή του και σύντομα αναμένεται να τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη της Βουδαπέστης που υπεγράφη στις 23.11.2001. Στη Συνθήκη που υπέγραψε, μεταξύ άλλων χωρών, και η Ελλάδα, υπάρχουν επεξηγήσεις και ρυθμίσεις για όλα τα ηλεκτρονικά εγκλήματα.

Η Α.Δ.Α.Ε έχει βάλει τα πράγματα σε μία σειρά -εμείς λέμε «ναι» στην Αρχή αυτή- πλην όμως αυτή τη στιγμή υπάρχει ένα κενό όσον αφορά την παιδοφιλία. Δεν μπορούμε να κάνουμε άρση απορρήτου σε παιδόφιλους, εξαιτίας της νομοθεσίας. Τι εννοώ: τα ηλεκτρονικά ίχνη είναι απόρρητα. Άρα, πρέπει, με λίγα λόγια, να κάνουμε άρση απορρήτου.

Άρση απορρήτου κάνουμε μόνο σε διάφορα κακούργηματα (ναρκωτικά, εκβίαση, εσχάτη προδοσία κá). Μέσα σε αυτά τα άρθρα δεν περιλαμβάνεται η παιδική πορνογραφία.

Τιμωρείται μόνο σε οργανωμένη μορφή. Άρα, αυτούς που βλέπετε ότι

συλλαμβάνουμε είναι σε οργανωμένη μορφή. Αυτοί που δεν είναι οργανωμένοι, δεν μπορούν να τιμωρηθούν. Επομένως, υπάρχει ένα μεγάλο κενό. Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. μου έχει πει ότι τον ενδιαφέρει και, απ' ό,τι φαίνεται, θα το βάλουν σε μία σειρά.

Παιδική πορνογραφία: είναι η οποιαδήποτε απεικόνιση με οποιαδήποτε μέσα ενός παιδιού που συμμετέχει σε πραγματικές ή εικονικές σεξουαλικές δραστηριότητες, με κίνητρο πρώτιστα την ικανοποίηση σεξουαλικών σκοπών, αλλά και το οικονομικό όφελος.

Σύμφωνα με το άρθρο 348 Α του Ποινικού Κώδικα «όποιος από κερδοσκοπία παρασκευάζει, κατέχει, προμηθεύεται, αγοράζει, μεταφέρει, διακινεί ή θέτει με οποιοδήποτε τρόπο σε κυκλοφορία πορνογραφικό υλικό, τιμωρείται με φυλάκιση ενός έτους και χρηματική ποινή», ενώ επιβαρυντική περίπτωση τιμωρούμενη με κάθειρξη συνιστά η διακίνηση πορνογραφικού υλικού συνδεδόμενου με την εκμετάλλευση της ανάγκης ή της πνευματικής αδυναμίας.

Αυτή τη στιγμή υπάρχει στο Υπουργείο Δικαιοσύνης μία νομοπαρασκευαστική ομάδα, που κοιτάζει να τροποποιήσει αυτό που λέμε «κερδοσκοπία», γιατί η λέξη αυτή μας έχει φέρει μεγάλα εμπόδια στις υποθέσεις.

Από αριστερά: Ο κ. Μανώλης Σφακιανάκης, ο κ. Δημήτρης Χανδρινός,
ο κ. Ιωάννης Αδαμόπουλος

Ακόμη και αν αποδείξουμε ότι κάποιος είναι παιδόφιλος, πρέπει να αποδείξουμε ότι κερδοσκοπεί, προκειμένου να τιμωρηθεί.

Ανήλικος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 121 του Ποινικού Κώδικα, όπως αυτό τροποποιήθηκε, είναι κάθε πρόσωπο ηλικίας από 8 έως 18 ετών, ενώ οι μικρότερες ηλικίες υπάγονται στην έννοια του παιδιού.

Συνεργασίες: Χωρίς συνεργασίες δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα σαν δίωξη ηλεκτρονικού εγκλήματος. Η Υπηρεσία μας, μαζί με την Υπηρεσία της Θεσσαλονίκης, συνεργάζεται με την Interpol, Ευροpol, τις Εισαγγελικές Αρχές, εκπροσώπους *co cline* και άλλους, για την ευόδωση του κοινά επιδιωκόμενου σκοπού, που δεν είναι άλλος από την καταπολέμηση του εγκλήματος.

Σε κάθε μας υπόθεση υπάρχει διεθνής αστυνομική συνεργασία, για να φθάσουμε στο αποτέλεσμα, διότι το ηλεκτρονικό έγκλημα είναι παγκοσμιοποιημένο και οι πράξεις που τελούνται στην Ελλάδα, τελούνται και σε άλλες χώρες. Άρα, δίχως τη δικαστική και αστυνομική συνεργασία μεταξύ των χωρών και της Interpol δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα.

Παιδική πορνογραφία μέσω internet:

Οι παιδόφιλοι απ' όλες τις χώρες του κόσμου βρίσκονται στο internet και σε chat rooms, για ανταλλαγή videos με ερωτικές πράξεις ανήλικων και ζωντανές ερωτικές επιλογές. Μέσω των chat rooms και μέσω της online ψηφιακής επικοινωνίας έχουμε το αποτέλεσμα: ο παιδόφιλος που έχει ένα παιδί π.χ. για βιασμό, το βγάζει στο διαδίκτυο σε κάποια sites και οι άλλοι παιδόφιλοι συμμετέχουν οικονομικά στο να αγοράσουν το παιδί ή να το πληρώσουν για να κάνει αυτά που κάνει και συμμετέχουν απ' όλες τις χώρες ταυτόχρονα, βλέποντας και δίνοντας τα χρήματά τους οι χρήστες του internet – αυτοί οι «ανώμαλοι» που θέλουν να δουν το μικρό παιδί να το βιάζουν. Με λίγα λόγια, έχουμε online βιασμούς μέσω chat που μπορεί κάποιος να τα παρακολουθήσει, αφού πρώτα δώσει με την πιστωτική του κάρτα ένα ποσό, το οποίο αρχίζει από 1.000, 2.000 ευρώ, ανάλογα με την ηλικία του μικρού παιδιού. Τα εκατομμύρια και τα δισεκατομμύρια είναι αρκετά. Κάποιες έρευνες μιλούν για 1.000.000.000 ευρώ. Μετά τα ναρκωτικά είναι η παιδική πορνογραφία είναι η πλέον επικερδής δραστηριότητα.

Οι διαδικασίες έρευνας της Υπηρεσίας μας

Το βασικότερο είναι ο εντοπισμός των ηλεκτρονικών ιχνών, των ψηφιακών αρχείων για τα οποία γίνεται έρευνα μέσω ειδικών προγραμμάτων έρευνας και ανάλυσης. Σε κάθε διαδικτυακή έρευνα γίνεται προσπάθεια εντοπισμού του ηλεκτρονικού ίχνους του δράστη, το οποίο για κάθε χρή-

στη του internet είναι μοναδικό και αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την αποδεικτική διαδικασία στο δικαστήριο. Θα σας πω με δύο λόγια, ότι από τη στιγμή που ο χρήστης συνδέεται στο διαδίκτυο έχει ένα μοναδικό ηλεκτρονικό ίχνος.

Δεν υπάρχει καμία περίπτωση δύο άτομα να έχουν τα ίδια ίχνη σε όλο τον κόσμο. Άρα, εδώ μιλάμε για δακτυλικό αποτύπωμα. Όπως έχουμε μοναδικό δακτυλικό αποτύπωμα, έτσι έχουμε και μοναδικό ηλεκτρονικό αποτύπωμα. Εφόσον εντοπιστεί το ηλεκτρονικό ίχνος, μετά η διαδικασία εντοπισμού είναι μονόδρομος.

Ανάλυση ηλεκτρονικών ίχνων μέσω ISP. ISP είναι τα *internet services providers*. Δηλαδή τα ίχνη που θα βρούμε αντιστοιχούν σε κάποιο φυσικό πρόσωπο ή σε εταιρεία. Στην Ελλάδα ISP είναι η OTENET, η Forthnet, Nichol κλπ. Αυτά τα ίχνη ανήκουν σε μία από τις εταιρείες αυτές. Άρα, εμείς, από τη στιγμή που θα έχουμε κάνει άρση απορρήτου μέσω του Δικαστικού Συμβουλίου, τότε με την άρση απορρήτου και με τα ίχνη μαζί απευθυνόμαστε στην OTENET ή FORTHNET, η οποία θα μας πεί, ότι αυτά τα ηλεκτρονικά ίχνη αντιστοιχούν στο τάδε φυσικό πρόσωπο.

Δεν υφίσταται ακόμη νομοθεσία στη χώρα μας που να υποχρεώνει τους ISP στη χρονική διάρκεια τήρησης ψηφιακών αρχείων που απαιτούνται για τη διαλεύκανση ηλεκτρονικών εγκλημάτων που διαπράττονται μέσω του διαδικτύου. Επίσης, οποιοσδήποτε πληροφορίες από τους φορείς, παρέχονται κατόπιν δικαστικού βουλεύματος, σύμφωνα με το π.δ.47/2005. Άρα, δεν τους υποχρεώνει κάποιος νόμος να κρατούν τα αρχεία. Μπορεί να πάμε μετά από έξι μήνες και να μας πουν «κύριοι, αυτά τα ψηφιακά αρχεία τα έχουμε διαγράψει». Είθισται, όμως, να τα κρατούν ένα χρόνο.

Δράσεις-επιχειρήσεις που έχει κάνει το Τμήμα Ηλεκτρονικού Εγκλήματος:

- α) *Επιχείρηση Storn και*
- β) *Επιχείρηση pygity.*

Επιχείρηση Storn. Κάναμε μία ψηφιακή ανάλυση στον παγκόσμιο ιστό για διακίνηση υλικού παιδικής πορνογραφίας και μετά από έρευνα αστυνομικών του Τμήματος Ηλεκτρονικού Εγκλήματος προέκυψε η εμπλοκή είκοσι χρηστών που ήταν σε κύκλωμα online εμπορίας υλικού παιδικής πορνογραφίας.

Οι χρήστες για κερδοσκοπία διακινούσαν το υλικό της παιδικής πορνογραφίας, το οποίο εικονιζόταν media σε σεξουαλικές δραστηριότητες ακόμα και με ζώα. Χρησιμοποιούσαν ζώα, που βίαζαν παιδιά ηλικίας

Οι περιοχές της Ελλάδας που έχουν διεξαχθεί επιχειρήσεις του Τμήματος Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της ΕΛΑΣ

δύο και τριών ετών.

Στο κύκλωμα αυτό συμμετείχαν και τέσσερα άτομα σε οργανωμένη και σε διαρκή δράση ομάδα, οι οποίοι διατηρούσαν επιχείρηση τηλεπικοινωνιών.

Η διακίνηση εντοπίστηκε στις πόλεις Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Ελασσόνα, Δράμα, Νάουσα, Βέροια, Σέρρες, Άγιος Νικόλαος και Χανιά Κρήτης. Σε αυτή την επιχείρηση έγιναν πέντε συλλήψεις στα πλαίσια του αυτοφώρου, ενώ για τους υπόλοιπους δεκαπέντε, σχηματίστηκε σε βάρος τους δικογραφία.

Οι διακινητές προέρχονταν από διάφορους κοινωνικούς και επαγγελματικούς χώρους. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι δράστες, προκειμένου να επιτύχουν τους σκοπούς τους, είχαν στρατολογήσει μέσω chat rooms τρεις ανήλικους, οι οποίοι ενεργούσαν για λογαριασμό τους,

διακινώντας μέρος του άσεμνου υλικού.

Επιχείρηση piracy: Μετά από ψηφιακή συνεργασία ηλεκτρονικών ιχνών προέκυψε η εμπλοκή ογδόντα Ελλήνων χρηστών internet σε διεθνές κύκλωμα online εμπορίας υλικού παιδικής πορνογραφίας. Τα αρχεία αυτά ήταν σκληρό αρχείο παιδικής πορνογραφίας, τα οποία ήταν προσβάσιμα σε οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο χρήστη του internet. Από όλους αυτούς τους ογδόντα, μόνο για τους είκοσι επτά βρήκαμε στοιχεία, εφόσον τα άλλα είχαν διαγραφεί.

Οι κατηγορούμενοι ήταν από Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Χανιά, Μύκονο, Λάρισα και Δράμα. Είχαμε οκτώ συλλήψεις και για τους υπόλοιπους δεκαεννιά σχηματίστηκαν δικογραφίες, ενώ πέντε προφυλακίστηκαν. Εκτός από την παιδική πορνογραφία είχαμε κατοχή ναρκωτικών ουσιών, οπλοκατοχή, αποπλάνηση ανηλίκων και ασέλγεια μεταξύ συγγενών (πατέρα με κόρη).

Στα chat rooms έχουμε μεγάλο πρόβλημα. Το έγκλημα αυτή τη στιγμή παίζεται μέσα στα chat rooms. Τι είναι τα chat rooms: είναι κωνικά δωμάτια συνομιλίας, όπου κάθονται στη μία μεριά ο ανήλικος και στην άλλη κάποιος άλλος που ίσως του έχει παρουσιαστεί ανήλικος, συνομήλικος κλπ. Μέσα στα chat rooms διακινούνται ναρκωτικά. Έχουμε υποθέσεις σωματεμπορίας, αποπλάνησης, ναρκωτικών. Ο ανήλικος μπορεί ευκολότερα να αποπλανηθεί.

Ο ανήλικος εθίζεται στα chat. Έχουμε περιπτώσεις μαθητών -οι γονείς δεν μπορούν να κάνουν καλά τα παιδιά τους- που εγκατέλειψαν τα σχολεία τους για να είναι συνέχεια στα chat rooms. Άρα, με λίγα λόγια, ελέγχουμε και βάζουμε χρονικά όρια στα chat rooms. Είναι η τάση της εποχής.

Είχαμε και ένα άλλο φαινόμενο. Παρατηρούσαμε διακίνηση ερασιτεχνικών ερωτικών videos στο διαδίκτυο με πρωταγωνιστές μαθητές διαφόρων σχολείων. Η Υπηρεσία μας με τα σχολικά videos εντόπισε δύο κυκλώματα σε Αθήνα και Λαμία, τα οποία διακινούσαν για κερδοσκοπία τα videos αυτά, που προμηθεύονταν από τους μαθητές.

Αυτοκτονία μέσω διαδικτύου:

Η Υπηρεσία μας εδώ -μπορούμε να πούμε- έχει κάνει ένα βήμα. Έχουμε ειδική ομάδα που ασχολείται μόνο με το θέμα αυτό. Τι είναι η αυτοκτονία μέσω internet: αν σήμερα ζορίσουμε τα παιδιά, η ψυχολογία είναι διαφορετική. Το πρώτο πράγμα που κοιτάζουν είναι πού θα βρουν παρηγοριά, ή να βρουν τρόπο να φύγουν από αυτή τη ζωή.

Είχαμε κι έχουμε υποθέσεις, όπου νεαροί επειδή τους μάλωσε ο πατέρας τους γιατί δεν είχαν καλούς βαθμούς, ή τους συνέβη κάποια ερωτική απογοήτευση, αναζητούν επίμονα από chat rooms τον τρόπο για να αυτο-

“Η δουλειά μας είναι και το χόμπυ μας και γι’ αυτό ευχαριστούμε το Θεό”

κτονήσουν.

Στις υποθέσεις αυτές, συναντήθηκα ο ίδιος με τους γονείς και πετύχαμε να σώσουμε, πέντε συναθρώπους μας.

Κάποιος από αυτούς μου τηλεφώνησε και μου είπε:

«Γιατί με σώσατε, κύριε Σφακιανάκη»;

Μου ζήτησε το λόγο γιατί τον είχα σώσει. Πίεσε τη μητέρα του να μάθει για ποιο λόγο άλλαξε η συμπεριφορά της μέσα στο σπίτι. Να μην πολυλογώ, με το παιδί αυτό βρεθήκαμε, του μίλησα ανθρώπινα, γίναμε φίλοι και αυτή τη στιγμή, πιστεύω, πως

έχει ξεπεράσει το πρόβλημα.

Μέτρα πρόληψης:

Ο Υπουργός Μεταφορών και Επικοινωνιών ανακοίνωσε προ ημερών, έχοντας δεδομένο ότι η προστασία της παιδικής ηλικίας τελεί κατά τη συσταγματική επιταγή υπό την προστασία του κράτους, τη σύσταση μίας επιτροπής σε συνεργασία με το συναρμόδιο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, η οποία θα έχει ως σκοπό τη λήψη μέτρων καταπολέμησης της διάδοσης της παιδικής πορνογραφίας μέσω του διαδικτύου.

Η επιτροπή αυτή θα έχει ως έργο να διερευνήσει την ανάγκη τροποποίησης του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, χωρίς παράλληλα να περιοριστεί η ελευθερία διακίνησης των πληροφοριών. Η επιτροπή αυτή θα εισηγηθεί συγκεκριμένα μέτρα άμεσης εφαρμογής. Δηλαδή, με λίγα λόγια, προσπαθεί το Υπουργείο Μεταφορών -που έχει και την ευθύνη του internet- να κόψει στη ρίζα την παιδική πορνογραφία στη χώρα μας.

Υπάρχουν τρόποι-μεθοδεύσεις. Ήδη στην Ιταλία ψηφίστηκε ο σχετικός νόμος και σε άλλα κράτη και αυτή τη στιγμή η χώρα μας επεξεργάζεται νόμο, που πιστεύω ότι κόβει την παιδική πορνογραφία από τη ρίζα. Έτσι, στη χώρα μας δεν θα μπορεί να εισέλθει η παιδική πορνογραφία. Σιγά σιγά λοιπόν, βλέπουμε ότι το κλίμα αλλάζει.

Κίνδυνοι για το παιδί:

Τα παιδιά μπορούν να εκτεθούν σε ακατάλληλο πορνογραφικό ή προ-

σβλητικό περιεχόμενο μέσα από το internet, να έλθουν σε επαφή με αγνώστους που μπορεί να τα βλάψουν -τα παιδιά υπόκεινται σε πιέσεις από τις έμμεσες αλλά επιβλητικές διαφημίσεις στο internet- μπορούν να εθιστούν στη χρήση του internet κι έτσι κινδυνεύουν να παραμελήσουν τις συνολικές τους δραστηριότητες, τις σχολικές τους υποχρεώσεις και τα παιχνίδια τους με φίλους.

Επιμένω στο θέμα του εθισμού, διότι προ μηνός με πήρε στο κινητό μου -το βρήκε από την Υπηρεσία μου- ο διαχειριστής ενός online παιχνιδιού, που παίζεται παγκοσμίως, και μου είπε «αυτή τη στιγμή έχω πρόβλημα γιατί ένα παιδί στην Ελλάδα θέλει να αυτοκτονήσει επειδή το βγάλαμε απέξω δύο ώρες από ένα online game».

Το παιδί αυτό έπαιζε επί τρεις μέρες συνέχεια κι επειδή έπεσε σε κάποιο παράπτωμα του ανακοίνωσαν ότι αποβάλλεται για δυο ώρες.

Ήταν ο κανόνας του παιχνιδιού. Και του απαντάει μέσω chat: «Αν με βγάλεis έξω για δύο ώρες, την ίδια στιγμή θα αυτοκτονήσω». Του είπε πολλά, και ο Γάλλος πείστηκε, ότι το παιδί αυτό πράγματι θα αυτοκτονούσε.

Ο Γάλλος όμως δεν μπορούσε να ξαναβάλει το παιδί στο παιχνίδι, γιατί αν παραβίαζε τους κανόνες, θα μπορούσε να ανατρέψει όλο το σύστημα, οπότε τηλεφώνησε σ' εμάς, όπου εντοπίσαμε άμεσα το παιδί, βρήκαμε τους γονείς του, οι οποίοι μου είπαν ότι είναι η τρίτη φορά που προσπαθεί να αυτοκτονήσει για αυτό το online game.

Και τις τρεις φορές πήρε κάποια χάπια, αλλά το έχουν σώσει. Αυτό δείχνει τον εθισμό που υπάρχει στα online games. Και αυτό που προτείνουμε στους γονείς, από τη στιγμή που δεν μπορούν να ελέγξουν τα παιδιά τους, είναι να βάλουν ένα φίλτρο λογισμικό, για να μπορέσουν τουλάχιστον κάτι να περισώσουν.

Στατιστικά στοιχεία για την παιδική πορνογραφία

Σε δύο χρόνια είχαμε ογδόντα ένα κατηγορούμενους, σαράντα μία συλλήψεις και τριάντα υποθέσεις (cases). Και αυτοί είναι οι συσχετισμοί σε αναλογία με τις άλλες υποθέσεις που έχουμε στην Υπηρεσία μας. Άρα, βλέπετε ότι η παιδική πορνογραφία μας απασχολεί σε ένα σημαντικό μέρος.

Στην Ελλάδα το Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος έχει διακριθεί και τιμηθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και από το FBI και από τους Υπουργούς Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομίας και Οικονομικών.

Εμείς λέμε «όχι άλλο παιδικό κλάμα», προτείνουμε χαμόγελο. Η σωστή συνταγή επιτυχίας είναι ο σωστός συνδυασμός των τεχνικών μέσων με τον

ανθρώπινο παράγοντα για καλά αποτελέσματα. Πρέπει να σας πω ότι προσωπικά εγώ και όλοι οι συνάδελφοί μου στο Τμήμα Ηλεκτρονικού Εγκλήματος κάνουμε αυτή τη δουλειά από χόμπι. Η δουλειά μας είναι και το χόμπι μας και γι' αυτό ευχαριστούμε το Θεό.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΑΣΧΟΣ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Ευχαριστούμε τον κ. Σφακιανάκη για τα όσα συγκλονιστικά μας είπε, τα οποία πρέπει να σκεφτούμε.

Ο Δρ. Κώστας Χανδρινός έχει το λόγο.

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ
I SIEVE TECHNOLOGIES
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ & ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ,
ΕΚΕΦΕ «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

«Τεχνολογίες προστασίας από παράνομο και επιβλαβές διαδικτυακό περιεχόμενο».

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ: Έχω υποσχεθεί στον εαυτό μου να μη μιλάω μετά τον κ. Σφακιανάκη, γιατί ξέρω ότι θα με «σταυρώσετε», αλλά μου αρέσει να τον ακούω προσεκτικά και θαυμάζω τη δουλειά που κάνει.

Είναι εκπληκτικότερο το έργο της τεχνολογίας.

Η πρώτη ερώτηση:

«Γιατί μας τα φέρατε αυτά στο σπίτι μας»; Και η δεύτερη:

«Γιατί θέλετε να μας εμποδίσετε να έχουμε πρόσβαση στην πληροφορία»;

Αυτό που συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ότι κάνουμε κάτι πολύ λάθος, ή κάνουμε κάτι πολύ σωστό.

Σήμερα θα σας μιλήσω για τεχνολογίες φιλτραρίσματος ηλεκτρονικού περιεχομένου, τεχνολογίες που έχουμε αναπτύξει τα τελευταία έξι χρόνια στο Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στο «Δημόκριτο». Πρόσφατα, τον τελευταίο ενάμισι χρόνο, άλλαξε η νομοθεσία και επιτρέπει - μέχρι τώρα δεν το επέτρεπε - στα Ν.Π.Δ.Δ. (ερευνητικά κέντρα και

Κώστας Χανδρινός
Ειδικός Επιστήμων
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος

πανεπιστήμια) να μεταφέρουν τις τεχνολογίες και τα ερευνητικά τους αποτελέσματα σε προϊόντα. Έτσι, φτιάξαμε μία εταιρεία Spin-off (Τεχνοβλαστός) στο ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος», η οποία ιδρύθηκε από τέσσερις επιστήμονες i-sieve technologies του ΕΚΕΦΕ «Δ», η οποία διαχειρίζεται τη μεταφορά αυτής της τεχνολογίας της ομάδας i-config σε προϊόντα.

Το αντικείμενό της είναι:

τεχνολογίες διαχείρισης ηλεκτρονικής πληροφορίας.

φιλτράρισμα και ταξινόμηση εγγράφων.

εφαρμογές στήριξης της κοινωνίας της πληροφορίας.

Μέχρι τώρα έχουμε δημιουργήσει αντι-πορνογραφικά φίλτρα που έχουν εγκατασταθεί σε διάφορα σχολεία της Ευρώπης και εφαρμογές ανάλυσης δικτυακής πληροφορίας για λογαριασμό εταιρειών στη Μ. Βρετανία και στις ΗΠΑ.

Από την Ελλάδα δεν έχουμε μεγάλη ανταπόκριση. Δεν περιμέναμε άλλωστε τη μεγαλύτερη ανταπόκριση. Στην Ελλάδα είναι ακόμη χαμηλή η χρήση του διαδικτύου συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη και είναι ακόμη χαμηλότερος ο βαθμός ευαισθητοποίησης σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Βέβαια κάποιες φορές σ' αυτή τη χώρα, καλό είναι να λαμβάνουμε μέτρα και να προετοιμαζόμαστε πριν το πρόβλημα γιγαντωθεί.

Για να μη σας κουράσω με πολλά τεχνικά θέματα, θα πάω κατευθείαν στις εφαρμογές.

Μία εφαρμογή που διαθέτουμε είναι το Filter X: ένας proxy server, ένας ενδιάμεσος διαχωριστής, που μπλοκάρει την πορνογραφία, αξιοποιεί κείμενο, εικόνα, δομικά στοιχεία, αναλύει κάθε εισερχόμενη σελίδα σε < 9 msecs, είναι εύκολα προσαρμόσιμος σε άλλες θεματικές περιοχές και γλώσσες.

E-mail filtering

Filtron: γεννήτρια anti-spam φίλτρων με τεχνικές μηχανικής μάθησης και ανάλυσης φυσικής γλώσσας. Εύκολα προσαρμόσιμο σε σχετικά καθήκοντα (π.χ. ενδο-εταιρική διανομή e-mail με βάση το περιεχόμενο)

Corporate filtering

Κατά παραγγελία web & e-mail φίλτρα, για το φιλτράρισμα εισερχομένων και εξερχομένων εγγράφων. Είναι κάτι που στην υπόλοιπη Ευρώπη έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον όσων ειδικεύονται σε θέματα ασφάλειας. Μία μεγάλη εταιρεία δηλαδή, ή ένας μεγάλος οργανισμός, θέλει να ξέρει το τι εξέρχεται από τα δίκτυά του και όχι μόνο το τι εισέρχεται.

Κατανόηση περιεχομένου vs (αυτόματου συστήματος λογισμικού) ταξινόμηση περιεχομένου. Η ανθρώπινη κατανόηση ως "κατανόηση" υπολογι-

στή μπορεί να σπηρίζεται σε επιλογή χαρακτηριστικών κόντρα στον κοινό νο.

Ένα από παράδειγμα. Γάλλοι συνάδελφοι που δούλευαν εντατικά πάνω σε ένα αντιρατσιστικό φίλτρο, έβαλαν τα συστήματά τους να μελετήσουν σελίδες που παρουσίαζαν την ιστορική διάσταση του Ολοκαυτώματος και σελίδες φτιαγμένες από αρνητές του Ολοκαυτώματος.

Οι αρνητές του Ολοκαυτώματος –που είχαν καταβάλλει τεράστια προσπάθεια να δίνουν μία αίσθηση ιστορικής διάστασης, μία αίσθηση γεγονότων- εν συνεχεία υπονόμειαν σταδιακά μέσα από τις σελίδες τους την πραγματική ιστορία. Μερικές φορές μάλιστα ήταν αρκετά δύσκολο να καταλάβει κάποιος, που σκόπευε να καταλήξει ο δημιουργός της ιστοσελίδας με τα στοιχεία που παρέθετε. Ο υπολογιστής ξεχώριζε αμέσως αυτές τις σελίδες, επιλέγοντας ως χαρακτηριστικό τη στατιστική των ορθογραφικών λαθών.

Επειδή οι αρνητές του Ολοκαυτώματος –ή για να μην θεωρηθούμε ρατσιστές, as το ανπιστρέψουμε- επειδή οι ιστορικοί που παρουσίαζαν στις σελίδες τους την ιστορία του Ολοκαυτώματος είχαν κάνει εκτεταμένες σπουδές στο χώρο της γλώσσας και της ιστορίας, δεν έκαναν τόσα ορθογραφικά λάθη, όσα έκαναν οι άλλοι. Κι έτσι, τα websites μπορούσαν να διαχωριστούν στατιστικά, με ακρίβεια, μόνο και μόνο από αυτό το πολύ απλό χαρακτηριστικό.

Φιλτράρισμα Email

Φιλτράρισμα vs. διαχείριση εγγράφων.

Αυστηρή απόφαση vs. μετρική σχετικότητας.

Θετικό φιλτράρισμα: δρομολόγηση γενικών μηνυμάτων σε κατάλληλους χρήστες (πωλήσεις, support, λογιστήριο, κλπ.)

Απαιτεί ταξινόμηση περιεχομένου.

Spam: ανεπιθύμητα μηνύματα email, εμπορικά ή όχι, άσχετα προς τον παραλήπτη.

Ενόχληση, traffic, πιθανά προβλήματα ασφαλείας.

Η οικονομία του spam προοιωνίζεται μακρύ μέλλον.

Spammers: ευφυείς, ευπροσάρμοστοι αντίπαλοι.

Πολύ δύσκολο να εξαφανιστεί!

Αποστολέα: δημόσιες "black lists" γνωστών ανοικτών μηχανών.

Θέμα: ανίχνευση «γνωστών» θεμάτων spam.

Σώμα: Σάρωση σώματος για τυπικές λέξεις spam ("\$\$\$\$", "free", "funds", etc.)

Υπογραφή: Μαθηματική αναπαράσταση (π.χ. MD5) του μηνύματος

και σύγκριση με υπογραφές γνωστών spam μηνυμάτων, όπως στα anti-virus.

Αλλά... Οι Spammers είναι νοήμονα όντα!

Αποστολέας: παραποίηση, μεταβλητές «καθαρές» διευθύνσεις

Θέμα: γεννήτριες φράσεων, π.χ. Όνομα παραλήπτη συν φράσεις από τις προσωπικές του σελίδες

Σώμα: Εισαγωγή κρυμμένων λέξεων, μασκάρωμα λέξεων με στίξη, ψευδή tags κλπ. ("v.ia.gr.a", "Molney", "fr<%^\$^^/>ee", κλπ.)

Υπογραφή: Εισαγωγή "θορύβου" (τυχαίου κειμένου) πριν σταλεί κάθε μήνυμα – ακύρωση της λύσης υπογραφής

Αλλά... Και τα φίλτρα Spam γίνονται όλο και πιο έξυπνα!

Εφιάλτες στο δρόμο με το Spam

Κόστος σφάλματος. Η απόρριψη ενός μη spam έχει (?) υψηλότερο κόστος

Το Spam αποτελείται από μια σύζευξη θεμάτων με ασύμμετρη κατανομή. Πορνό ή χρηματική κομπίνα ή βιάγκρα ή...

Το Spam ακολουθεί μόδες. Η «Νιγηριανή» κομπίνα έχει «πέσει» τελευταία.

Οι Spammers χρησιμοποιούν δόλιους τρόπους για ν' αποφύγουν τα φίλτρα.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι οι Spammers, όπως όλοι οι απατεώνες στην ιστορία του κόσμου είναι άνθρωποι, χρησιμοποιούν τη σκέψη τους είναι πονηροί..

Όμως σήμερα έχουμε φθάσει σε σημείο να υπάρχουν ειδικά websites στο internet, που αν είσαι Spammer και στείλεις το μήνυμά σου και τους ρωτήσεις: «Από αυτό το μήνυμα πόσο τοις εκατό θα το κόψει το φίλτρο;» Θα πάρεις κάποια απάντηση. Οπότε το προσαρμόζεις και ξαναρωτάς. «Τώρα, πόσο τοις εκατό θα το κόψει;» Και όταν πετύχεις ένα καλό στατιστικό επίπεδο, τότε μπορείς να πεις, «ωραία, τώρα μπορώ». Πατώντας ένα κουμπί θα το στείλεις σε 150.000.000 ανθρώπους.

Αν το ένα εκατομμυριοστό πέσει στην παγίδα και απαντήσει, έχεις 150 ανθρώπους. Αν από τους 150 μπορέσεις να κερδίσεις 50 και να πάρεις 1.000 ευρώ από τον καθένα, έχεις κερδίσει 50.000 ευρώ, έχοντας πατήσει ένα enter». Αυτό εννοώ όταν λέω ότι «η ιστορία του spam προοιωνίζει ένα μακρύ μέλλον». Γιατί να μην το κάνει κανείς; Αντί να χάνουμε την ώρα και να μιλάμε γι' αυτά, έπρεπε να είμαστε έξω και να στέλνουμε spam. Στατιστικά θα βγάζαμε πολύ περισσότερα.

Επειδή γίνονται πολλές στατιστικές για μηνύματα και τεχνικές που χρη-

σιμοποιούν οι Spamers για να ξεπεράσουν τα φίλτρα, μπορεί να αναγκαστούμε να μπαίνουμε σε λεπτομερή και βαθιά «ανάλυση» και αυτό μπορεί να μας ακυρώσει την δυνατότητα της άμεσης απάντησης.

Δηλαδή σήμερα ξέρουμε τεχνικούς τρόπους να φτιάξουμε πολύ καλά φίλτρα που να αντιμετωπίζουν το Spam, αλλά αν τους εφαρμόσουμε, θα γονατίσουμε το δίκτυο. Αν εγώ λαμβάνω την ημέρα γύρω στα πεντακόσια (500) e-mails, τα εκατό (100) από αυτά είναι Spam. Αν σε χρήστες τέτοιου επιπέδου αρχίζεις να εφαρμόζεις τόσο βαριά φίλτρα, θα λαβαίνουν το e-mail τους με 3, 5, 6 ώρες χρονική απόσταση, για να μπορούν να αναλύονται τα e-mails που λαμβάνουν.

Δικτυακό περιεχόμενο

Από το σύνολο του δικτυακού περιεχομένου, μόνο ένα 2% δεν είναι ασφαλές. Πού το στηρίζω: Ας πάρουμε, για παράδειγμα, την πορνογραφία. Η τελευταία νομικά έγκυρη στατιστική μέτρηση που έγινε πριν από δυο ή τρία χρόνια, από το Πανεπιστήμιο του Stamford, σχετικά με τον όγκο που καταλαμβάνει η πορνογραφία στο δίκτυο, απέδειξε ότι είναι μόλις το 1,5%. Το 1,5% του περιεχομένου στο διαδίκτυο είναι πορνογραφία.

Ένα υπόλοιπο 0,5% αφορά στον ρατσισμό την τρομοκρατία. Αυτό δεν έχει να κάνει με το traffic, δεν έχει να κάνει με το πόσοι άνθρωποι «βλέπουν» πορνογραφία στο διαδίκτυο, μπορεί να έχεις ένα φαινόμενο εστίασης όπου το 80% των χρηστών να «βλέπει» αυτό το 2%. Πόσο είναι όμως το συνολικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο; Αυτό δεν το ξέρει κανείς. Μία καλή εκτίμηση είναι πόσο περιεχόμενο έχει καταλογηγραφήσει η πιο διάσημη μηχανή αναζήτησης, το google.

Ούτε αυτό το ξέρει κανείς. Σταμάτησε το google να δίνει τα στοιχεία αυτά, αλλά μπορούμε με ασφάλεια να εκτιμήσουμε ότι οι φυσαλίδες αυτές, είναι γύρω στα 15.000.000.000.

Το πρόβλημα στο δικτυακό περιεχόμενο είναι ότι δεν υπάρχουν στον αναλογικό κόσμο οι δικλείδες ασφαλείας που διαθέτει ο πραγματικός κόσμος, απέναντι σε αυτό το υλικό. Αν το 1,5% είναι πορνογραφία, αυτό σημαίνει ότι αν από αύριο το πρωί ξεκινούσατε να παρακολουθείτε επί είκοσιτέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο, και επί επτά ημέρες την εβδομάδα επί τριάντα δυο χρόνια, να βλέπετε συνεχώς πορνογραφία, –αν δε υποθέσουμε ότι κοιτάτε 20' την κάθε σελίδα που είναι ο μέσος όρος τότε θα μπορούσατε να την δείτε όλη, υπό την προϋπόθεση ότι θα σταματούσε να παράγεται νέα.

Σας τρομάζει αυτό. Γιατί σας τρομάζει; Φανταστείτε όλα τα πράγματα που τυπώνονται κάθε μέρα στον κόσμο (βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες).

Κάπου τυπώνεται και πορνογραφία. Δεν έχω λόγο να πιστεύω ότι είναι παραπάνω από το 2% των εντύπων που τυπώνονται παγκοσμίως. Αν κατέβουμε στο περίπτερο που είναι έξω από την πόρτα, θα δούμε ότι δεν θα είναι παραπάνω από 2% ή 5% το έντυπο πορνογραφικό υλικό. Αυτά είναι περίπου τα στατιστικά στα οποία κινούμαστε. Από 2%, ανεβαίνει μέχρι 10%, αναλόγως το περίπτερο. Αν είναι στην Ομόνοια, θα έχει περισσότερο πορνογραφικό υλικό απ' ό,τι ένα περίπτερο σε μία απομακρυσμένη περιοχή, ή απέναντι από ένα σχολείο.

Η κοινωνία μας έχει αποφασίσει, καλώς ή κακώς -ευτυχώς είμαι τεχνολόγος και άρα μπορώ να είμαι ανήθικος- ότι ο περιπτεράς έχει νομική υποχρέωση να μην το πουλήσει σε άτομο που δεν είναι πάνω από 18 ετών. Ακόμη λοιπόν και αν ο ανήλικος καταφέρει να αγοράσει το υλικό και να φύγει περπατώντας στο δρόμο, θα εισπράξει ένα είδος κοινωνικής επιτήρησης, ένα είδος κοινωνικής κατακραυγής.

Στο διαδίκτυο όμως, όλες οι δικλείδες που έχει βάλει η κοινωνία μας, (νόμοι και κοινωνικές πρακτικές) είναι ανεξέλεγκτα, η πρόσβαση είναι πλήρης και άμεση και υπάρχει έλλειψη ταυτοποίησης. Ο διαδικτυακός περιπτεράς δεν ξέρει αν εσύ είσαι πάνω ή κάτω από τα 18. Είναι σχετική έως απόλυτη αυτή η έλλειψη ταυτοποίησης, υπάρχει υψηλή πιπτικότητα, τα πάντα είναι ρευστά, εξαφανίζονται, εμφανίζονται καινούργια πράγματα.

Αυτά είναι τα προβλήματα που μας έφερε η τεχνολογία. Αυτά είναι και τα προβλήματα που μπορεί να μας λύσει. Δεν θα μας σώσει -να με συμπαθάτε- ούτε από την πορνογραφία, ούτε από τους παιδεραστές, ούτε από τους απατεώνες. Δεν μπορεί η τεχνολογία να μας σώσει από αυτά. Μπορεί, όμως, να μας σώσει από το πρόβλημα που μας έφερε, που είναι τεράστιο.: η πλήρης και άμεση πρόσβαση όλο το εικοσιτετράωρο.

Τι είναι το ημιασφαλές δικτυακό περιεχόμενο

Η παιδοφιλία είναι παράνομη στις περισσότερες χώρες του κόσμου, αν όχι σε όλες. Σε εκείνες που δεν είναι παράνομη, είναι γιατί δεν υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο και άρα δεν απαγορεύεται εκεί.

Έχουμε και άλλα παράξενα πράγματα. Ο Ναζισμός (DE) είναι παράνομος στη Γερμανία. Με ποια έννοια: Σύμφωνα με το γερμανικό Σύνταγμα δεν μπορείς να φτιάξεις μία ιστοσελίδα στη Γερμανία, η οποία να προωθεί τις ιδέες του Χίτλερ, να προπαγανδίζει το τέταρτο Ράιχ. Στην Ελλάδα δεν είναι. Στην Ελλάδα, όπως και στη Νέα Υόρκη, μπορείς να την κάνεις μία χαρά, αρκεί να μην προτρέπεις σε συγκεκριμένες πράξεις.

Υπάρχει περιεχόμενο που είναι προσβλητικό για κάποιους -για κάποιους άλλους όχι- όπως είναι η πορνογραφία, ή ο ρατσισμός, ή η βία και υπάρχει περιεχόμενο που απλώς είναι ανεπιθύμητο, όπως είναι ο online

τζόγος, το δικτυακό χρηματιστήριο, που υποθέτουμε ότι θα μπορούσε να προκαλέσει προβλήματα ιδιαίτερα στους ανήλικους. Αν κάποτε συμφωνήσουμε, ότι επιθυμούμε να φιλτράρουμε, να περιορίσουμε την πρόσβαση, για να προστατεύσουμε κάποιες ομάδες πολιτών που θεωρούμε ευπαθείς, ευάλωτους, τι επιλογές έχουμε;

Πρώτη επιλογή -και θα σταθώ σ' αυτό με ιδιαίτερο ενδιαφέρον- είναι η *αυτορρύθμιση* και μετά το *φιλτράρισμα*. Φανταστείτε ένα σύστημα ύδρευσης με πολύπλοκες σωληνώσεις και αρκετά διαφορετικά σημεία από τα οποία μπορεί να εισρέει νερό. Αυτά λέγονται πηγές. Φανταστείτε τώρα ότι από κάπου έχει μπει στο σύστημα ύδρευσης δηλητήριο και θέλετε να βρείτε από πού, θέλετε να δείτε πώς μπορείτε να το αποφύγετε. Οι επιλογές σας είναι να φιλτράρετε στην πηγή, να φιλτράρετε όλες τις πηγές, να φιλτράρετε κάπου στη διάρκεια της διανομής του νερού ή να φιλτράρετε στο «τελευταίο μίλι». Κοντολογίς, είναι στην κρίση σας να βάλετε ένα φίλτρο που από όπου κι αν έχει μπει το δηλητήριο, θα το πιάνει.

Αυτορρύθμιση

Η *αυτορρύθμιση* είναι μία πολύ μοντέρνα σκέψη, που προβληματίζει έντονα και το νομικό κόσμο. Η αυτορρύθμιση υποθέτει ότι, αντί ενός

Το πάνελ των ομιλητών. Από αριστερά: Ιωάννης Αδαμόπουλος, Κώστας Χανδρινός, Μανώλης Σφακιανάκης, Πάσχος Μανδραβέλης, Αριστοτέλης Σταμούλας,

εξωθεσμικού κανονιστικού πλαισίου, οι ομάδες των ενδιαφερομένων (the players), οι παίχτες, τα ενδιαφερόμενα μέρη θα βρουν εκείνες τις πρακτικές που θα τους επιτρέψουν να αποφύγουν το πρόβλημα.

Μία ιδέα για το περιεχόμενο στο διαδίκτυο, όσον αφορά την αυτορρύθμιση, είναι ο αυτοχαρακτηρισμός, είτε από τους ίδιους τους δημιουργούς του περιεχομένου, είτε από τρίτα έμπιστα μέρη.

Δηλαδή, αν ξυπνούσαμε αύριο και όλοι όσοι είχαν παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο έβαζαν μία ειδική ετικέτα που έλεγε: «προσοχή, έχω παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο», τότε οι άνθρωποι θα ήξεραν πού είναι το παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο και θα το απέφευγαν. Όπως φαντάζεστε, αυτό δεν έχει περπατήσει και τόσο πολύ, αλλά εξακολουθεί να είναι μία καλή ιδέα υψηλής πολιτισμικής αξίας, ότι θα ξυπνήσουμε ένα πρωί και θα συνεννοηθούμε και θα πούμε «Εγώ έχω αυτό. Όποιος δεν θέλει να έρθει, μην έρθει».

Τεχνολογικά μπορούμε να το κάνουμε αύριο. Οι browsers μπλοκάρουν σύμφωνα με τις επιλογές σας. Υπάρχει ένας τρόπος να το εκφράσεις αυτό. Το INTERNET RECORDING AT ASSOCIATION είναι ένας διεθνής οργανισμός, μη κερδοσκοπικός που συμμετέχου όλοι οι μεγάλοι players (Microsoft, Yahoo και άλλοι). Έχω καταλήξει σε τέσσερις άξονες: nudity, sex, violence, language από 0 έως 4.

Παρεμπιπτόντως εδώ βλέπετε ένα βασικό χαρακτηρισμό που χρησιμοποιούν οι σελίδες. Λένε: γυμνό 3, σεξ 2.0 μάξιμουμ 4, κακή γλώσσα 2.0. ICRA v.1.0/RSACi : (n 3 s 4 v 0 l 4) Βλέπετε διάφορες εξειδικεύσεις, όσον αφορά τη γλώσσα, το γυμνό και υπάρχει η έννοια των συμπραζομένων. Υπάρχει γυμνό σε καλλιτεχνικό περιεχόμενο, υπάρχει γυμνό σε εκπαιδευτικό περιεχόμενο, υπάρχει γυμνό σε ιατρικό περιεχόμενο (μία σελίδα για τα αφροδίσια νοσήματα), και τελικά όταν επιλέξεις από όλα αυτά, φτιάχνεις μία ετικέτα, σαν αυτή που βλέπετε στο κάτω μέρος της οθόνης και την οποία διαβάζουν μηχανές όχι άνθρωποι.

Κι έτσι, αν έχετε ένα παιδί που βλέπει τέτοια συγκεκριμένα πράγματα, μπορείτε να ρυθμίσετε τον υπολογιστή σας να μην πηγαίνει.

Χαρακτηρισμοί κατά ICRA

METAhttp-equiv="PICS-Label"content='(PICS-1.1 "http://www.icra.org/ratingsv02.html" gen true for "http://www.persiankitty.com/" r (cz 1 la 1 lb 1 lc 1 na 1 nb 1 nc 1 nd 1 ne 1 nf 1 ng 1 nh 1 ni 1 og 1 oh 1 vz 1)

Χωρεί βέβαια μεγάλη συζήτηση αυτό που συζητάω πάντα με τους συναδέλφους, με την ICRA: πότε θα καθίσουμε σε ένα τραπέζι να ορί-

σουμε τι σημαίνει «patient kisses», παθιασμένα φιλιά, δηλαδή αν το website περιέχει «παθιασμένα φιλιά».

Αν έχω βγάλει μία φωτογραφία με ανθρώπους που φιλιούνται, πώς ξέρω ότι φιλιούνται παθιασμένα και δεν υποκρίνονται το πάθος! Θέλω να σας πω ότι δεν είναι τόσο εύκολο, όσο ακούγεται, το να βγάλεις τη σημασιολογία, από τα συντακτικά χαρακτηριστικά. Είναι ένα πολύ δύσκολο κομμάτι της δουλειάς μας.

Για να επανέλθουμε στο θέμα του φιλτραρίσματος, θα συνεχίσει να μας απασχολεί μέχρι να ζημερώσει εκείνη η μέρα που ο καθένας θα αυτοχαρακτηρίζεται και θα λείει:

«Εγώ εδώ έχω φασιστικό και ρατσιστικό περιεχόμενο, επειδή μισώ τους μαύρους, τους Εβραίους, τους ομοφυλόφιλους ή οτιδήποτε, γι' αυτό μην έρθετε». Είμαι σίγουρος ότι θα έλθει κάποτε αυτή η μέρα.

Συνήθως αυτοί οι άνθρωποι προσπαθούν να σε πείσουν να πας, δεν προσπαθούν να σε εμποδίσουν. Μέχρι όμως να έλθει εκείνη η μέρα, πρέπει να συνεχίσουμε να φιλτράρουμε. Δυστυχώς όμως είναι τεχνικά αδύνατο να επιτευχθεί κάτι τέτοιο στην πηγή και στη διανομή. Αυτό μπορώ να σας το εγγυηθώ.

Το internet κατασκευάστηκε από το ate Left και από τους Αμερικανούς συναδέλφους, ακριβώς για να ξεπερνάει τη λογοκρισία στη διακίνηση της πληροφορίας. Και πυρηνική βόμβα να χτυπήσει το internet θα αντέξει. Και πολλές πυρηνικές βόμβες να το χτυπήσουν, πάλι θα αντέξει -είναι τέτοιος ο σχεδιασμός του- ως μέσου επικοινωνίας.

Μία ενδιαφέρουσα προσπάθεια έκανε το Yahoo France πριν από μερικά χρόνια -θα το θυμάστε αρκετοί- που προσπάθησαν να το πιάσουν να μην πουλάει ναζιστικά αναμνηστικά σε πολίτες χωρών, όπως οι Ρουμάνοι, που απαγορεύεται να έχουν τέτοια πράγματα στην κατοχή τους.

Σοβαροί άνθρωποι από το νομικό και επιστημονικό χώρο κατέθεσαν σε αλληπάλληλες δίκες, η μία χάθηκε, άλλη ξανακερδήθηκε και το Yahoo France αθώωθηκε, διότι τεχνικά δεν είναι δυνατόν να γνωρίζει με απόλυτη ασφάλεια από πού έρχεται κάποιος.

Να το πω πολύ απλά. Ένας Γερμανός που μένει στο Ζααρμπρίγκεν κάνει ένα dialup στο Λουξεμβούργο, το οποίο είναι ένα χιλιόμετρο από το σπίτι του, συνδέεται σε ένα ISP εκεί και εμφανίζεται να παίρνει από το Λουξεμβούργο. Κάνει ένα dialup μακρύτερο και εμφανίζεται να παίρνει από τη Γαλλία. Συνδέεται με ένα δορυφόρο και παίρνει δορυφορικό internet και δεν ξέρει κανείς από πού μπαίνει και τι κάνει.

Επομένως, το φιλτράρισμα στην πηγή - στη διανομή είναι κυριολεκτικά αδύνατο λόγω της δομής του δικτύου, της έλλειψης ταυτότητας και των μεθόδων δρομολόγησης (πρβλ. νομολογία στην περίπτωση Yahoo! France).

Φιλτράρισμα στο «τελευταίο μίλι». (Καταναλωτής)

Στο θέμα αυτό, έχουν εμφανιστεί αρκετές και ενδιαφέρουσες τεχνητές λύσεις. Άλλες με λιγότερη και άλλες με περισσότερη επιτυχία.

Στην αρχή παρουσιάστηκαν συστήματα βασισμένα σε λίστες. Υπήρχαν πάρα πολύ μεγάλες λίστες με sites που κάποιοι αποφάσιζαν ότι τα παιδιά δεν έπρεπε να πηγαίνουν εκεί. Από τεχνικής απόψεως –και μπορώ να σας το υπογράψω αυτό- έχει το πρόβλημα του υποεντοπισμού, δηλαδή θα χάνει πολλά από τα «απαγορευμένα sites», γιατί οι λίστες δεν μπορούν να διατηρηθούν, παρακάμπτονται.

Το διαδίκτυο είναι σχεδιασμένο κατ' αυτό τον τρόπο, ώστε να μη μπορεί να λειτουργήσει μία τέτοια λύση. Σαν μην έφθανε αυτό, δημιουργήθηκαν και διάφορα σκάνδαλα και παρεκτροπές. Όπως καταλαβαίνετε, οι εταιρείες που πωλούσαν λογισμικά με τέτοιες λίστες, είχαν αυτές τις λίστες κρυπτογραφημένες γιατί αποτελούσαν ένα κεφάλαιο της εταιρείας. Έγινε ένας διαγωνισμός για το ποιος έχει τη μεγαλύτερη λίστα.

Όταν όμως αποκρυπτογραφήθηκαν αυτές οι λίστες από hackers, παρουσιάστηκαν πολύ ενδιαφέροντα θέματα, όπως ότι υπήρχαν σελίδες με πολιτικό περιεχόμενο ενταγμένες στην κατηγορία «πορνογραφία». Τις λίστες αυτές τις έφτιαχναν κάποιοι για να προωθούν και τα δικά τους συμφέροντα. Ο τελικός καταναλωτής δεν μπορούσε να ξέρει ποιος έφτιαχνε αυτές τις λίστες.

Άλλες λύσεις που δοκιμάστηκαν ήταν λύσεις με απλό εντοπισμό λέξεων ή φράσεων. As είμαστε ειλικρινείς. Αν θέλεις να αποφύγεις την πορνογραφία στο διαδίκτυο, αρκεί να μπλοκάρεις τη λέξη «sex» και «sekes» που είναι στα περιοδικά. Τότε, έχεις μπλοκάρει τα πάντα. Το 99% μπλοκάρει τα πάντα από την πορνογραφία, με τη διαφορά ότι έχεις μπλοκάρει και την πρόσβαση στο πανεπιστήμιο του Es sex, ότι έχεις μπλοκάρει όλες τις κενές φόρμες που πρέπει να συμπληρώσεις που λένε «sex laid or finale», έχεις μπλοκάρει πάρα πολλά πράγματα, έχεις μπλοκάρει άρθρα για το opposite sex, που είναι το άλλο φύλο.

Ο *υπερεντοπισμός* είναι ένα βασικό πρόβλημα που έχουμε λύσεις με απλό εντοπισμό λέξεων-φράσεων.

Τα τελευταία τέσσερα, πέντε χρόνια υπάρχουν συστήματα ανάλυσης περιεχομένου σε πραγματικό χρόνο. Ένα από αυτά είναι ο FilterX, που είναι ένας Web proxy που μπλοκάρει τη δικτυακή πορνογραφία. Έχει εκπαιδευτεί σε πορνογραφικές ιστοσελίδες και χρησιμοποιεί μεθόδους τεχνητής νοημοσύνης:

Εξαγωγή κειμενικών, εικονικών και δομικών πληροφοριών, επιλεγμένων ως προς τη διαχωριστική τους ικανότητα.

Χρήση μηχανικής μάθησης για τον υπολογισμό συμμετοχής της πληρο-

φορίας ως προς τα συμφραζόμενα.

Δοκιμές διαφόρων στατιστικών και συνδεσμικών ταξινομητών.

Τελική επιλογή ενός γρήγορου και αξιόπιστου ταξινομητή πραγματικού χρόνου για ανάλυση περιεχομένου.

Φτιάξαμε δικτυακή έκδοση ως πρόσθετο στους πιο γνωστούς proxy servers σε όλες τις πλατφόρμες (π.χ. Squid 2.4+ σε Linux/Unix, MS ISA 3.0 σε Microsoft Windows, κλπ.), ανεξάρτητο σύστημα για μεμονωμένα PCs, ως πρόσθετο στην πλατφόρμα ICRAplus (Windows 9x+).

Επιστημονικά έγκυρες δοκιμές (10-fold cross validation) έδειξαν:

Υποεντοπισμός: 2.6%. Αυτό σημαίνει ότι στις εκατό πορνοσελίδες χάνουμε τις τρεις.

Υπερεντοπισμός: 0%.

Οι δοκιμές που κάναμε ήταν ότι συνεργαστήκαμε με την ICRA στην ιδέα του συνδυασμού της αυτορρύθμισης με τα φίλτρα.

Όταν ο αυτοχαρακτηρισμός δεν επαρκεί, κατασκευάσαμε το ICRAO-plus, μια δωρεάν πλατφόρμα που γεφυρώνει την αυτορρύθμιση με το φίλτράρισμα

Μία εφαρμογή που κάναμε για να δείξει τη δυνατότητα του θεωρητικού μοντέλου, ήταν μία εφαρμογή σε σχολεία. Με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης πήγαμε σε έξι διαφορετικά σχολεία στην Ευρώπη και δώσαμε σε κάθε μαθητή από μία έξυπνη κάρτα, μία smartcard. Χονδρικά φανταστείτε τη σαν μία τηλεκάρτα. Με αυτές έμπαιναν στο δίκτυο μέσα από ένα εξάρτημα, το οποίο τώρα είναι πάμφθινο, δέκα ευρώ το ένα, που συνδέεται στον υπολογιστή και πρέπει να βάλεις μέσα την κάρτα σου για ταυτοποίηση και τότε μπαίνεις κατευθείαν στο δίκτυο. Και ο κάθε μαθητής είχε μία κάρτα που είχε πληροφορίες για την ηλικία του. Αυτομάτως το κεντρικό σύστημα ειδοποιείτο ότι την τάδε σελίδα τη ζητάει ένας μαθητής τάδε ηλικίας.

Τοποθετήσαμε στο Ρέκεβικ της Ισλανδίας έναν κεντρικό server που φιλτράριζε για ένα δημοτικό, ένα γυμνάσιο και ένα λύκειο. Αυτό σήμαινε ότι ο server μας έφερνε την πληροφορία από την κάρτα και ήξερε πόσο ετών είναι το παιδί. Επίσης, είχαμε επιτρέψει στους καθηγητές του σχολείου να ρυθμίσουν διαφορετικά επίπεδα φιλτραρίσματος. Για παράδειγμα, τα παιδιά του δημοτικού δεν μπορούσαν να πάνε καν σε σελίδες για τη σεξουαλικότητα και τα μεταδιδόμενα νοσήματα, γιατί θεωρούσαν οι δάσκαλοί τους ότι ήταν κάτι που δεν τους ενδιαφέρει και πάνε εκεί μόνο για χαβαλέ.

Τα παιδιά, όμως, μέχρι 16 ετών μπορούσαν να πάνε σε αυτές τις ιστοσελίδες να δουν για την αποφυγή του AIDS, να δουν ιατρικά θέματα, να δουν τέχνη, ακόμη κι αν έχει ή δεν έχει γυμνό, αλλά δεν μπορούσαν να πάνε στην πορνογραφία. Και η άποψη που επικρατούσε στο Ρέκεβικ ήταν

ότι τα παιδιά από 16 ετών και πάνω έπρεπε να μπορούν να πηγαίνουν να βλέπουν πορνογραφία, με την έννοια όχι να πάνε, αλλά για να χειριστούν αυτή την ευθύνη απέναντι στους συμμαθητές τους και μέσα στο εργαστήριο όταν βρίσκονται όλοι.

Το εγκαταστήσαμε σε έξι διαφορετικά σχολεία σε πέντε χώρες Ισλανδία, Γερμανία, Βρετανία και στη Θεσσαλονίκη, στην Ελλάδα. Όπως φαντάζεστε, είδαμε όλη τη γκάμα των απόψεων για το τι πρέπει να βλέπει κανείς στο internet σε αυτές τις ηλικίες.

Στη Γερμανία μας έλεγαν ότι δεν μπορεί το φίλτρο να κόβει ακόμη και στα παιδιά του δημοτικού μια πορνοστάρ –μακαρίτισσα πλέον– η οποία έφτιαξε μία τεράστια αλυσίδα sex shops κι έβγαλε πάρα πολλά χρήματα από αυτό. «Το παιδί μου το παίρνω μαζί μου όταν ταξιδεύω στο αεροδρόμιο της Φρανκφούρτης. Έχει τρία sex shops η Μπεατερίς μέσα στο αεροδρόμιο της Φρανκφούρτης. Τι θα κάνω; Θα του βάλω καπίστρι να μη τα βλέπει; Τα βλέπει». Άρα, πρέπει να τα βλέπει και στο internet.

Είναι μία εμπορική επιχείρηση. Όπως δικαιούται να έχει τη βιτρίνα της εκεί, δικαιούται να την έχει και στο internet. Τα υπόλοιπα κόψα. Αλλά αυτό δεν πρέπει να το κόβεις. Τους βρήκαν μία ρύθμιση, τέλος πάντων, που μπορούσαν να δουν τα sites της Μπεατούζ.

SCOFI: Πρόσβαση διαφορετικού επιπέδου ανάλογα με την ηλικία του μαθητή με χρήση.

Επικοινωνία μέσω W3C standards (HTTP, Label Bureau).

Εύκολο, ανοιχτό API.

Ουσιαστικά κάθε φίλτρο μπορεί να ενσωματωθεί.

Υψηλή ασφάλεια - DSig Τρέχει σε Windows PCs.

Αν λείπουν χαρακτηρισμοί από ICRA, η ζητούμενη σελίδα ίσως μπλοκαριστεί από συνεργαζόμενα φίλτρα.

Το ανοιχτό API μπορεί να βοηθήσει άμεσα τους δημιουργούς φίλτρων να τα μετατρέψουν σε συμβατά με το ICRAplus.

Οι χρήστες μπορούν (με password) να ανατρέψουν τις αποφάσεις των φίλτρων, στιγμιαία ή μόνιμα.

Τα έξτρα φίλτρα συνδυάζονται διαφορετικά για κάθε χρήστη με έτοιμα προφίλ.

Οι έμπειροι χρήστες μπορούν να έχουν τον απόλυτο έλεγχο του φιλτραρίσματος, ποιο φίλτρο έχει βαρύτητα, τι γίνεται σε ισοψηφία κλπ.

Ταυτοποίηση με SmartCard για την ηλικία.

Διαφορετικά επίπεδα φιλτραρίσματος.

Υψηλή ασφάλεια – Dsig

Κάθε λύση πρέπει να αποφασίσει προς τα πού θα γείρει: υποεντοπισμός ή υπερεντοπισμός; Εμείς θεωρήσαμε ότι το μεγάλο πρόβλημα είναι ο υπερεντοπισμός. Δηλαδή η πορνογραφία δεν σκοτώνει onsite. Και να σου περάσουν μία, δύο σελίδες στις εκατό, θα αντέξεις. Αν είσαι παιδί, θα βαρεθείς με εκείνες που “σε κόβει” και θα ασχοληθείς με κάτι άλλο. Αλλά να σου κοπεί η πληροφορία που μπορεί να σου είναι χρήσιμη, είναι πολύ βαρύ πράγμα. Και γενικά η επιστημονική μας θέση είναι αυτή:

Οτιδήποτε έχει να κάνει με φιλτράρισμα, πρώτον, πρέπει να φροντίζει να μην υπάρχει oner blocking, να μην κόβει παραπάνω απ’ όσο πρέπει, δεύτερον, πρέπει να είναι στην αποκλειστική διαχείριση αυτού που θέλει να διαχειριστεί την πληροφορία -ούτε του κράτους, ούτε του ISP, ούτε κανενός-, αλλά εκείνου που ζητάει αυτή την έξτρα υπηρεσία.

Οφείλω να πω ότι το καλύτερο φίλτρο είναι αυτό που υπάρχει μέσα στα αυτιά των παιδιών μας, που φωτίζει το μυαλό. Το φίλτρο φανταστείτε το σαν έναν αερόσακο στο αυτοκίνητο. Ο αερόσακος θα σε σώσει σε κάποια στιγμή που κάτι μπορεί να πάει στραβά. Αν εσύ είσαι αποφασισμένος να πέσεις στο γκρεμό, ούτε ο αερόσακος θα σε σώσει, ούτε έχεις μούτρα να πεις στον τεχνολόγο που έφτιαξε τον αερόσακο «γιατί δεν με έσωσες»;

Το περισσότερο από το επιβλαβές περιεχόμενο στο δίκτυο θέλει να βρεθεί – το παράνομο και το spam email όχι!

Προβλήματα από «εχθρικούς» χρήστες

Είναι πολύ δύσκολο να ανιχνευθεί η πρόθεση (intent) του δημιουργού περιεχομένου. Μπορούμε λοιπόν...

Να εστιάσουμε στην οργανική δομή ενός εγγράφου

Να αντιστρέψουμε το πρόβλημα επικεντρώνοντας στο αποτέλεσμα (effect) που έχει το περιεχόμενο στον χρήστη

Η τεχνολογία θα λύσει μόνον τα προβλήματα που έφερε!

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΑΣΧΟΣ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

«Πορνογραφία και ελεύθερη πληροφόρηση στο διαδίκτυο».

Ευχαριστούμε τον κ. Χανδρινό για την πολύ ενδιαφέρουσα εισήγηση του. Βέβαια ο Αϊνστάιν είχε άλλη άποψη για την τεχνολογία. Είχε πει ότι η τεχνολογία δεν δημιουργεί προβλήματα, απλώς κάνει πιο επιτακτική τη λύση παλιών προβλημάτων.

Είχα ζητήσει να κάνω μία μικρή παρέμβαση σχετικά με το θέμα - ασχολήθηκα από νωρίς με το internet και την ελευθερία της πληροφόρησης- της πορνογραφίας στο internet, αλλά έχω την αίσθηση ότι ο κ. Χανδρινός, αν και χρησιμοποίησε πολλούς τεχνικούς όρους, με κάλυψε.

Απλώς θα ήθελα μισό λεπτό να σταθώ σε ορισμένα θέματα. Ειδικά σε ό,τι αφορά τη νομοθεσία για τις νέες τεχνολογίες, έχουμε πολύ κακή εμπειρία. Κι επειδή ο κ. Σφακιανάκης μας «απειλόνε» ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης ετοιμάζει κάποιο νέο νόμο για το internet, για το πορνογραφικό περιεχόμενο και για την παιδική πορνογραφία, φοβάμαι ότι θα έχουμε μία επανάληψη του ν.3029/2003.

Είχε βγει κάποτε ο Μάκης Τριανταφυλλόπουλος –δεν ξέρω αν το θυμάστε- σε κάποιες εκπομπές και μιλούσε για ηλεκτρονικό τζόγο, για περιουσίες που χάνονται και τότε η κυ-

*«Μόνη προ-
στασία που μπο-
ρεί να έχει ένα
παιδί στο διαδί-
κτυο, είναι οι γο-
νείς του και το
μυαλό που αυτοί
θα του δώσουν»*

βέρνηση απάντησε με ένα νόμο, που με το πρώτο άρθρο του απαγορεύει την χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών στην Ελλάδα. Αν εφαρμόζοταν η νομοθεσία για την απαγόρευση του ηλεκτρονικού τζόγου στην Ελλάδα, σήμερα κανείς δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει ούτε καν υπολογιστή.

Ένα άλλο ζήτημα που πρέπει κάποτε να αντιμετωπίσουμε και στην Ελλάδα είναι το ζήτημα της εφαρμογής των νόμων. Μπαίνουμε σε μία διαδικασία -και ορθώς- να συζητήσουμε για την πρόσβαση των ανηλίκων σε πορνογραφικό περιεχόμενο. Έχω την αίσθηση –το είπε ο κ. Χανδρινός- ότι αν πάτε κάτω στο περίπτερο να αγοράσετε μόνο παιδική πορνογραφία, θα τη δείτε κρεμασμένη.

Υποτίθεται ότι υπάρχει ένας νόμος που απαγορεύει την πρόσβαση ανήλικου στην πορνογραφία. Αυτή τη στιγμή δεν είναι κρεμασμένη στα περίπτερα η παιδική πορνογραφία, μπροστά στα μάτια των παιδιών; Όταν αποφασίζουμε να ελέγξουμε την πορνογραφία, στο διαδίκτυο, ώστε να μην έχουν πρόσβαση οι ανήλικοι, πρέπει ταυτόχρονα να δούμε τι γίνεται και στο φυσικό χώρο.

Αυτή η συζήτηση σχετικά με την πορνογραφία και την πρόσβαση των ανηλίκων έγινε πριν 12 χρόνια στην Αμερική, όπου και εκεί η πρώτη αντίδραση –όπως γίνεται σε όλες τις κοινωνίες όταν παρουσιάζονται καινούργιες προκλήσεις- ήταν κατ' αρχήν μια διάθεση για επιβολή περιορισμών, για ένα συμμαζέμα.

Υπήρξε φόβος, και μαζί η ελπίδα ότι με κάποιες νομοθετικές παρεμβάσεις θα ξεπεραστεί το πρόβλημα. Μάλιστα τότε, το 1996 συγκεκριμένα, είχε ψηφιστεί από την Αμερικάνικη Βουλή ένας δρακόντειος νόμος, ο οποίος προέβλεπε βαριές ποινές για εκείνους που επέτρεπαν την πρόσβαση των ανηλίκων σε πορνογραφικά sites. Δεν μιλάμε για παιδική πορνογραφία, αλλά για κοινή πορνογραφία. Διότι πολλά στρώματα της αμερικάνικης κοινωνίας είχαν τρομάξει από το καινούργιο μέσο που έμπαινε στο σπίτι τους και απαιτούσαν από την πολιτεία να κάνει κάτι...

Τελικά δεν ξέρω τι απέγινε με αυτό το νόμο, αν εφαρμόζεται ακόμη, ή αν σταδιακά εκφυλίστηκε. Τα αμερικάνικα πορνογραφικά sites σήμερα –ξέρει ο κ. Χανδρινός- είναι εκείνα που διακινούνται από τις μεγαλύτερες εταιρείες του χώρου. Έτσι κι αλλιώς, έχει παράδοση στην πορνογραφία η Αμερική. Δεν μπορούσαν να κλείσουν το Play Boy, το Hasleu.

Τελειώνοντας αυτή τη σύντομη παρέμβαση, θα ασπαστώ την άποψη ότι η μόνη προστασία που μπορεί να έχει ένα παιδί στο internet είναι οι γονείς του και το μυαλό που εκείνοι θα του δώσουν.

Σας ευχαριστώ.

ΠΑΣΧΟΣ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ: Ο κ. Αριστοτέλης Σταμούλας έχει το λόγο. Θα ασχοληθεί με το θέμα «Ανήλικος καταναλωτής: ευκαιρίες, κίνδυνοι και θεσμικά μέσα προστασίας».

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΑΣ
ΕΙΔΙΚΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ
ΣΤΟ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

***«Ανήλικος καταναλωτής του διαδικτύου:
Ευκαιρίες, κίνδυνοι, και προϋποθέσεις προστασίας του».***

Πριν από μερικά χρόνια, σε μια εποχή που οι διαπροσωπικές σχέσεις δεν είχαν ακόμα δεχθεί την έντονη επιρροή και τη μετάλλαξη μέσα από τις νέες τεχνολογίες, οι επαφές των μελών της οικογένειας με τον έξω κόσμο βασίζονταν σε μεγαλύτερο βαθμό στην αυτοπρόσωπη παρουσία όσον αφορά το σύνολο των καταναλωτικών δραστηριοτήτων τους.

Η αγορά των αγαθών που είχε ανάγκη η οικογένεια ενέπλεκε τους γονείς ως φυσικούς αυτουργούς της καταναλωτικής πράξης στον χώρο του εμπορικού καταστήματος και μάλιστα, όπως θυμάμαι στην περίπτωση της δικής μου οικογένειας, οι αγοραστικές εξορμήσεις αποτελούσαν συχνά ξεχωριστή ευκαιρία εξόδου όλων των μελών και κοινωνικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου που παρέχει το σαββατοκύριακο έπειτα από μια κουραστική εβδομάδα των γονιών στην εργασία και των παιδιών στο σχολείο.

Σε εκείνα τα όχι και τόσο μακρινά χρόνια, πριν ακόμα η εξάπλωση της τεχνολογίας και η διείσδυση του ίντερνετ στην καθημερινότητά μας αποτελέσουν φορείς διαμόρφωσης νέων ηθών και προτύπων καταναλωτικής συμπεριφοράς, ακόμα και πριν από την έλευση της ιδιωτικής τηλεόρασης που πολλαπλασίασε τα εισερχόμενα καταναλωτικά ερεθίσματα, οι γονείς ασκούσαν λίγο-πολύ έναν στενότερο εποπτικό και διαμεσολαβητικό ρόλο στη σχέση που ανέπτυσσαν τα παιδιά τους με το περιβάλλον της αγοράς. Αυτό σήμαινε ότι είχαν μεγαλύτερη ευχέρεια στο να ελέγχουν τόσο την ποσότητα όσο και την ποιότητα των αγαθών με τα οποία έρχονταν σε επαφή οι νεαροί απόγονοι, αποστερώντας από την έννοια «ανήλικος καταναλωτής»

τη σημασία, τις διαστάσεις και την υπόσταση που έχει λάβει σήμερα.

Η έννοια του «ανήλικου καταναλωτή» στις μέρες μας έχει πλέον διαφοροποιηθεί σημαντικά, σε σημείο που να μπορεί να εκληφθεί χωρίς υπερβολή συνώνυμη του «ενήλικου καταναλωτή».

Είναι ενδεικτικό ότι ολοένα μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων και προμηθευτών αντιλαμβάνονται τους ανήλικους ως καίριο target group των προϊόντων και των υπηρεσιών που εμπορεύονται και επενδύουν σε ειδικές στρατηγικές μάρκετινγκ και προώθησής των προς αυτούς. Μεγάλος όγκος διαφημίσεων και εμπορικών προσφορών έχουν ως αποδέκτες παιδιά, ο έλεγχος του επηρεασμού των οποίων από τα παντοιοτρόπως προσλαμβάνοντα καταναλωτικά ερεθίσματα είναι εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση, δεδομένου του απέραντου εύρους των επικοινωνιακών διαύλων που έχουν ανοίξει οι νέες τεχνολογίες με την κοινωνία.

Προέκταση του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Το διαδίκτυο αποτελεί προέκταση του σύγχρονου τρόπου ζωής και παρέχει τεράστιες δυνατότητες εμπορικής εκμετάλλευσής του, δημιουργώντας ένα νέο χώρο καταναλωτικών συναλλαγών. Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και ο Παγκόσμιος Ιστός διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό την εμπορική προώθηση αγαθών και τη σύναψη συμβάσεων, αποτελώντας σημείο συνάντησης των καταναλωτών με τους προμηθευτές πέρα και πάνω από χωρο-χρονικούς περιορισμούς.

Μέσα στις τεράστιες εικονικές διαστάσεις που έχει προσλάβει η αγορά, οι ανήλικοι γίνονται πλέον καταναλωτές αγαθών, όπως -για παράδειγμα- τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, υπηρεσιών ψυχαγωγίας και προϊόντων τεχνολογίας. Το διαδίκτυο παίζει καταλυτικό ρόλο στην παράκαμψη της παλαιότερης γονικής αποκλειστικότητας στον καθορισμό των καταναλωτικών αναγκών των παιδιών τους, καλλιεργώντας συνθήκες άμεσης επαφής και πρόσβασής τους στο πεδίο της αγοράς και περιορίζοντας στην ουσία τον διαμεσολαβητικό ρόλο των ενηλίκων ως εκόντων την πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα να συνάπτουν συμβάσεις.

Το γεγονός αυτό της δικαιοπρακτικής ικανότητας δημιουργεί προδήλως μια αίσθηση σιγουριάς για τον βαθμό στον οποίο οι ανήλικοι μπορούν να προβαίνουν στην υλοποίηση καταναλωτικών συναλλαγών μέσω του διαδικτύου, πέρα βεβαίως από το ότι η απεριόριστη πρόσβαση στην πληροφορία τους δίνει αναμφισβήτητα τη δυνατότητα να διαμορφώνουν με χαρακτηριστική ελευθερία καταναλωτικά «πρέπει» και «θέλω». Το διαδίκτυο επιδρά καταλυτικά ως μέσο διαμόρφωσης καταναλωτικών τάσεων ανάμεσα στους ανήλικους λόγω του υψηλού βαθμού κατανόησης, εμπέδωσης, αποδοχής και προσαρμογής στις νέες τεχνολογίες που επιδεικνύουν

τα νεαρά άτομα, ωστόσο κυριαρχεί η εντύπωση ότι αυτού του είδους η αλληλεπιδραστική επαφή παραμένει σε εικονικό επίπεδο, δεν δύναται δηλαδή να μετουσιωθεί σε καταναλωτική πράξη και άρα στερείται της δυνατότητας να προκαλέσει ουσιαστική βλάβη στους αποδέκτες της.

Το χαρακτηριστικότερο γνώρισμα όμως των συναλλαγών μέσω του διαδικτύου είναι ότι κανείς δεν γνωρίζει με βεβαιότητα την ταυτότητα του έτερου συναλλασσόμενου μέρους. Η ανέκδοτη φράση «είσαι ό,τι δηλώσεις», που συμπυκνώνει την τάση των ανθρώπων να οικειοποιούνται ψευδεπίγραφα το κύρος μιας υπέρμετρης φιλοδοξίας που έμεινε ανεκπλήρωτη ή μιας ιδιότητας που ποτέ δεν απέκτησαν, μετουσιώνεται σε αναπόφευκτη συνθήκη της διαδικτυακής επαφής, που επιτρέπει την απόκρυψη της πραγματικής ταυτότητας των συναλλασσομένων και καθιστά τη σχέση τους τυπικά και ουσιαστικά εικονική.

Επιπλέον, η αμεσότητα και η ταχύτητα των συναλλαγών που χαρακτηρίζουν την εικονική αγορά, σε συνδυασμό με την απόσταση που χωρίζει τον αγοραστή από τον προμηθευτή, δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για τη διάπραξη απάτης τόσο από πλευράς των ατόμων όσο και από αυτή των επιχειρήσεων.

Από την πλευρά των προμηθευτών, δίνεται η δυνατότητα σε όσους επιλέξουν μια τέτοια αθέμιτη εμπορική πρακτική να παραπλανούν όσον αφορά τα αληθινά στοιχεία της επιχείρησής τους, προβαίνοντας παράλληλα σε ανακριβείς περιγραφές των προϊόντων τους που απευθύνονται σε ανήλικα άτομα όσον αφορά στοιχεία όπως το πραγματικό μέγεθος, η αξία, η φύση, ο σκοπός, η ανθεκτικότητα, η απόδοση και η τιμή τους.

Ο κίνδυνος είναι μεγάλος, συνυπολογιζόμενης της ευαισθησίας, της έλλειψης εμπειρίας, της περιέργειας και του βαθμού ευπιστίας με τον οποίο τα παιδιά συναλλάσσονται με το περιβάλλον γύρω τους, νιώθοντας με αθωότητα μόνο τη χαρά από την απόκτηση του επιθυμητού αντικειμένου που απεικονίζεται στην οθόνη του υπολογιστή τους και αγνοώντας ότι εκείνη τη στιγμή γίνονται ενδεχομένως θύματα επικοινωνιακής απάτης και απροκάλυπτης εκμετάλλευσης από επιτήδειους και ασυνείδητους εμπόρους.

Ο κίνδυνος δε γίνεται ανυπολόγιστος σε περιπτώσεις που παρέχεται εύκολη πρόσβαση σε ουσίες επιβλαβείς για την υγεία και απαγορευμένες για την ηλικία τους και γενικότερα σε πράγματα που οι γονείς σε καμία περίπτωση δεν θα επέτρεπαν ή δεν θα επιθυμούσαν να έχουν τα παιδιά τους.

Οι ανήλικοι, από την άλλη, δύνανται στο πλαίσιο μιας εικονικής συναλλαγής να ενδυθούν τον ρόλο του ενηλίκου, για την απόδειξη της ταυτότητας του οποίου είναι αρκετή η γνωστοποίηση των στοιχείων μιας πιστωτικής κάρτας, την οποία ένα παρατηρητικό παιδί στο σπίτι δεν είναι δύσκολο να εντοπίσει και να αποσπάσει από το πορτοφόλι του πολυάσχολου γονέα. Η

ηλεκτρονική δήλωση βούλησης για την κατάρτιση μιας on line σύμβασης περιέχει στη συνέχεια απλώς τη δήλωση αποδοχής και διαβίβασης αυτής μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Ο κίνδυνος σε αυτή την περίπτωση είναι περισσότερο οικονομικής φύσης και απειλεί τον προϋπολογισμό της οικογένειας. Επεκτείνεται όμως και στην αθέμιτη απόκτηση οικονομικών στοιχείων των γονιών, όπως αριθμών πιστωτικών καρτών, τραπεζικών κωδικών ή αριθμών φορολογικού μητρώου.

Προστασία του ανήλικου καταναλωτή

Η προστασία του ανήλικου και στις δύο αυτές όψεις της εικονικής συναλλαγής δεν είναι ευθύνη που πρέπει να αναζητηθεί στο ίδιο το παιδί. Σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο υπάρχει πληθώρα διατάξεων για την προστασία του καταναλωτή στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, ωστόσο η επιτυχής εφαρμογή τους προϋποθέτει την ηθική υποχρέωση των προμηθευτών να λειτουργούν στη βάση ευσυνείδητων εμπορικών πρακτικών, που θα λαμβάνουν υπόψη την ευκολία με την οποία τα νεαρά άτομα αποκτούν σήμερα πρόσβαση στις ιστοσελίδες τους και θα προτάσσουν το αξίωμα της περιφρούρησης της αγνότητας και της αφέλειας της παιδικής φύσης πάνω από το εμπορικό κέρδος.

Κανένα θεσμικό μέσο προστασίας δεν εγγυάται την αποτελεσματικότητά του αν πρώτα οι προμηθευτές δεν ασπαστούν και δεν μετουσιώσουν σε καθημερινή πρακτική τους δεοντολογικούς κανόνες του «ηθικώς επιχειρείν».

Η ευθύνη βαραίνει ακολούθως τους γονείς, οι οποίοι πρέπει στην εποχή της τεχνολογικής επανάστασης να ανακτήσουν κομμάτι του εποπτικού και διαμεσολαβητικού ρόλου τους, χωρίς κάτι τέτοιο να λογίζεται βεβαίως ως ανατιολόγητη χειραγώγηση ή ως αυταρχική απαγόρευση της χρήσης του διαδικτύου, που θα προκαλέσει ίσως το ανεπιθύμητο αποτέλεσμα της αντίληψης της σχέσης του παιδιού με τις νέες τεχνολογίες ως ενοχικής.

As μην ξεχνάμε ότι ανήλικος καταναλωτής του διαδικτύου δεν νοείται μόνον αυτός που το χρησιμοποιεί για να πραγματοποιήσει μια συναλλαγή με τον τρόπο που μόλις περιγράψαμε, αλλά αυτός που εν γένει αξιοποιεί τη διαδικτυακή πρόσβαση λογιζόμενη η ίδια ως ηλεκτρονική επικοινωνιακή υπηρεσία που προορίζεται για ευρεία κατανάλωση.

Ιδωμένη από αυτή τη σκοπιά, η διασύνδεση των νεαρών ατόμων γίνεται αναπόδραστη συνθήκη για τον ηλεκτρονικό αλφαριθμητισμό τους σε μια Κοινωνία της Πληροφορίας που ολοένα περισσότερο στηρίζεται στη λειτουργική κατοχή και αξιοποίηση της ψηφιακής γνώσης. Η απόπειρα και μόνο ενοχοποίησης της σχέσης με την τεχνολογία στο πλαίσιο της διαπαιδαγώγησης του παιδιού, που κατά το «φαίνεσθαι» ορμάται από τον καλο-

προαίρετο προστατευτισμό των γονιών έναντι δυνητικών κινδύνων του διαδικτύου, αλλά κατά το «είναι» πρόκειται για μια κίνηση που μάλλον παλινδρομεί ανάμεσα στην άγνοια και τον φόβο, θα αποφέρει με σχεδόν μαθηματική ακρίβεια τη μελλοντική περιθωριοποίηση του νέου και την τοποθέτησή του στο αριθμητικά μικρότερο κομμάτι μιας «κοινωνίας δύο τρίτων».

Απεριόριστες δυνατότητες

Το διαδίκτυο προσφέρει απεριόριστες επικοινωνιακές, εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δυνατότητες που μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διάπλαση της προσωπικότητας του ανηλίκου και την ανταπόκρισή του με αξιώσεις στις απαιτήσεις και τις προκλήσεις της ψηφιακής εποχής.

Ο σχεδιασμός σύγχρονων εκπαιδευτικών πολιτικών ανά τον κόσμο λαμβάνει ολοένα περισσότερο υπόψη το σχολείο ως τόπο εκμάθησης της χρήσης του ίντερνετ για την αναζήτηση πληροφοριών, με σκοπό οι μαθητές να λύνουν προβλήματα και να παίρνουν αποφάσεις, να είναι δημιουργικοί και αποτελεσματικοί χρήστες των τεχνολογιών της επικοινωνίας και της πληροφορίας προκειμένου να είναι προετοιμασμένοι για ό,τι θα συναντήσουν μελλοντικά στη ζωή τους, αλλά και για να επικοινωνούν με άλλους που βρίσκονται μακριά και να συνεργάζονται μαζί τους.

Η τελευταία αυτή διάσταση της χρήσης του διαδικτύου, δηλαδή η επικοινωνία σε πραγματικό χρόνο με συνομιλητές σε κάθε γωνιά του πλανήτη, διευκολύνει τη διασταυρωτική επικοινωνία και τη διαλεκτική αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμικών συστημάτων και προβάλλει το μοντέλο της πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Οι ανήλικοι μαθητές εξοικειώνονται από τα πρώτα βήματα της ζωής τους με τη διαπολιτισμική θέαση καθημερινών ζητημάτων και προβληματισμών, μέσω της οποίας τίθενται τα θεμέλια μιας δημοκρατικότερης μελλοντικής παγκόσμιας κοινωνίας των ανθρώπων με πρόταγμα τη μεγαλύτερη ανοχή στη διαφορετικότητα και τον υψηλότερο σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο συγκεκριμένος ρόλος του διαδικτύου συντείνει στη διαμόρφωση νέων αντιλήψεων περί της πολιότητας στο πλαίσιο του διευρυμένου και με πολυγλωσσικές και πολυπολιτισμικές ιδιομορφίες δημόσιου χώρου που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση και συνάμα πολλαπλασιάζει τις όψεις της ατομικής ταυτότητας και των θεωρήσεων μέσω των οποίων εντασσόμαστε στον κόσμο.

Δεν παύει παράλληλα όμως να διαμορφώνει και μια οξύμωρη κατάσταση μοναχικών χρηστών, ανθρώπων που η ανάγκη τους για επικοινωνία ικανοποιείται μέσα από την οθόνη ενός άψυχου υπολογιστή και διεκπε-

ραιώνεται με άλλους συνομιλητές τους οποίους ίσως ποτέ να μη γνωρίσουν με τον τρόπο και τα οφέλη που μόνο η φυσική συναναστροφή μπορεί να προσφέρει. Η απο-πλαισίωση των παραδοσιακών κοινωνικών σχέσεων, δηλαδή η μετάβαση της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης του νεαρού από το επίπεδο των φυσικών, διαπροσωπικών επαφών στο μοντέλο της ψηφιακής, εξ αποστάσεως επικοινωνίας, είναι μία ανησυχητική παράμετρος που συνδέεται εν προκειμένω με την εξάπλωση του ίντερνετ.

Ο εθισμός στο διαδίκτυο

Τα τελευταία χρόνια καταγράφεται με αυξητικό ρυθμό το φαινόμενο της μανιώδους προσκόλλησης των παιδιών στις οθόνες των υπολογιστών τους, οι οποίοι τείνουν να μετατραπούν στο αποκλειστικό μέσο επικοινωνίας τους με τον έξω κόσμο.

Ο εθισμός που προκαλείται από την πολύωρη ενασχόληση με ηλεκτρονικά παιχνίδια και την πλοήγηση στο διαδίκτυο μεταλλάσσει τους τρόπους του «ανήκειν» και του «σχετίζεσθαι» με τους άλλους, εκμηδενίζοντας την αξία της διαπροσωπικής και αντίθετα δίνοντας χώρο να αναπτυχθούν μορφές απρόσωπης επαφής.

Μέσω της εύκολα προσπελάσιμης, πλανητικής, ανώνυμης και ιδεατής κοινωνίας του κυβερνοχώρου αυξάνονται τα πρόσωπα εμπιστοσύνης ή αναφοράς με τα οποία ο ανήλικος αναπτύσσει σχέσεις πίστης, αφοσίωσης και αγάπης.

Και είναι ακριβώς η ιδιαιτερότητα των σχέσεων αυτών επί της οποίας βασίζεται η ασύμμετρη σχέση μεταξύ, από τη μια πλευρά, του ενηλίκου, που είναι πρόσωπο εμπιστοσύνης ή αναφοράς, και, από την άλλη πλευρά, του ανήλικου, ο οποίος κατά κανόνα προσβλέπει στην αναγνώριση και στην αγάπη εκ μέρους του προσώπου αναφοράς.

Τα δαιδαλώδη ηλεκτρονικά μονοπάτια που ανοίγει ο Παγκόσμιος Ιστός κρύβουν σε αυτή την περίπτωση δυσδιάκριτες και καλοστημένες παγίδες για τον ανήλικο περιηγητή, ο οποίος είναι αμφίβολο αν έχει την εμπειρική ικανότητα να ταυτοποιήσει κινδύνους και να υψώσει αποτελεσματική άμυνα εναντίον τους.

Τα θρασύδειλα παιδόφιλα υποκείμενα που επιδιώκουν να ικανοποιήσουν ειδικούς ηδονιστικούς σκοπούς, διευρύνουν μέσω του διαδικτύου τους τρόπους εκδήλωσης των νοσηρών φαντασιώσεών τους, αξιοποιώντας το τεράστιο πεδίο δράσης που τους προσφέρει η ανωνυμία και η ηλεκτρονική συγκάλυψη της ταυτότητάς τους.

Ακόμα και όταν ο ανήλικος συγκατατίθεται στις γενετήσιες πράξεις του προσώπου εμπιστοσύνης ή και τις προκαλεί, δεν είναι φυσικά σε θέση να

γνωρίζει τη σημασία τους, ούτε βεβαίως να έχει συνείδηση των επιπτώσεων που κατά κανόνα συνεπάγεται η συμπεριφορά αυτή στη ζωή του.

Ο διαρκής και συστηματικός έλεγχος του συνόλου των διαδικτυακών δραστηριοτήτων είναι προδήλως εξαιρετικά απαιτητική υπόθεση για τα όργανα που είναι επιφορτισμένα με το συγκεκριμένο καθήκον.

Το χέρι του νόμου έχει ανάγκη από την καθολική δραστηριοποίηση της κοινωνίας για την αποφυγή των κινδύνων που προκύπτουν για τους ανήλικους από επιβλαβές διαδικτυακό περιεχόμενο, δηλαδή περιεχόμενο σε μορφή κειμένου, εικόνας ή ήχου με ρατσιστικό ή ξενοφοβικό χαρακτήρα, παιδική πορνογραφία, τρομοκρατία, προπαγάνδα, βία, τυχερά παιχνίδια, προτροπή ή υποκίνηση σε χρήση τοξικών ουσιών ή σε οποιασδήποτε μορφής απερίσκεπτη συμπεριφορά που μπορεί να εκθέσει τους αποδέκτες της σε επικίνδυνες για την υγεία και την ασφάλειά τους καταστάσεις.

Απαιτείται η συνεργασία πολλών φορέων

Η προώθηση ενός ασφαλέστερου διαδικτύου απαιτεί τη διασυνοριακή συνεργασία ενός πλέγματος φορέων:

το εκπαιδευτικό σύστημα να μεταδίδει υποχρεωτικά στα παιδιά και τους γονείς τους παιδαγωγικές μεθόδους ασφαλούς χρήσης και να ενημερώνει για τους κινδύνους που εγκυμονεί η αλόγιστη χρήση του διαδικτύου

οι πάροχοι διαδικτυακών υπηρεσιών και οι τηλεπικοινωνιακοί οργανισμοί που δρομολογούν τεχνικά την πρόσβαση να προωθούν -στο πλαίσιο του σεβασμού της ελευθερίας της γνώμης και του Τύπου- τη χρήση φίλτρων που να μπλοκάρουν το σύστημα όταν παρουσιάζεται επιβλαβές υλικό και συνάμα να διαθέτουν τη δέουσα τεχνολογική υποδομή για τον ακριβή εντοπισμό της προέλευσης τέτοιου υλικού

η αστυνομία να στέκεται πάνω από περιορισμούς περί προσωπικού απορρήτου σε υποθέσεις που τεκμηριωμένα είναι ποινικά κολάσιμες και να συλλαμβάνει τους παράνομους διακινητές και τους σάτυρους του κυβερνοχώρου

η νομοθετική εξουσία να εφοδιάζει τις δικαστικές Αρχές με τις προσήκουσες διατάξεις του νόμου για την παραδειγματική τιμωρία τους

οι μη κυβερνητικοί και άλλοι διακρατικοί οργανισμοί να πρωτοστατούν στη διενέργεια ενημερωτικών εκστρατειών σε ομάδες-στόχους και στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων ευρείας συμμετοχικής δράσης των πολιτών

τα ερευνητικά και τεχνολογικά ινστιτούτα να ακολουθούν τις τεχνολογικές εξελίξεις στους τομείς παραγωγής-διανομής περιεχομένου και της διασφάλισης της ανωνυμίας και να εκσυγχρονίζουν αντίστοιχα τους ηλεκτρονικούς μηχανισμούς προστασίας

οι ανεξάρτητες Αρχές να καταρτίζουν κώδικες καλής συμπεριφοράς

βάσει των οποίων να χορηγείται σήμα ποιότητας των παρόχων.

Ο Συνήγορος του Καταναλωτή

Ο Συνήγορος του Καταναλωτή έχει συμπεριλάβει σχετικές διατάξεις για την προστασία των ανήλικων καταναλωτών στο σχέδιο του Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας που εκπόνησε και έθεσε πρόσφατα σε δημόσια διαβούλευση. Έχει προτείνει μάλιστα μέσω αυτού την εισαγωγή ενός συστήματος δημοσιότητας και πιστοποίησης των προμηθευτών που θα καταλήγει στην απονομή ενός «σήματος εμπιστοσύνης» προς εκείνους που συμμορφώνονται με τις δεοντολογικές αρχές που προσβεύει. Επιπλέον, έχει συντάξει ειδικό ενημερωτικό φυλλάδιο στο οποίο επισημαίνει μια σειρά από κινδύνους που εγκυμονούν οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες γι' αυτή την ευπαθή ομάδα του πληθυσμού και θα ακολουθήσουν βεβαίως κι άλλες πρωτοβουλίες με επίκεντρο το σημερινό αντικείμενο συζήτησης.

Ο Συνήγορος του Καταναλωτή είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένος στο θέμα της προστασίας των ανήλικων από καταναλωτικούς κινδύνους κάθε είδους και με οποιοδήποτε μέσο και θα συνεχίσει τη στενή συνεργασία του με άλλους ενδιαφερόμενους φορείς όπως ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, με τον οποίο είχε την τιμή να συνδιοργανώσει τη σημερινή εκδήλωση, αλλά και τους υπόλοιπους δικηγορικούς συλλόγους της χώρας, στο πλαίσιο της εκπλήρωσης του καταστατικού στόχου του: την πολύπλευρη προστασία του ανήλικου και ενήλικου πολίτη-καταναλωτή από καθετί που συνιστά απειλή για την υγεία, την ασφάλεια και τα οικονομικά του συμφέροντα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΑΛΙΒΙΖΟΣ ΣΟΦΟΣ

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

**«Η προστασία των νέων
ως παιδαγωγική ικανότητα δράσης».**

lsfos@rhodes.aegean.gr

«Αντί της απαγόρευσης ή της απόκρυψης μιντιακών περιεχομένων και τρόπων επικοινωνίας, στο πλαίσιο της δεύτερης προσέγγισης, προτάσσεται η προώθηση δραστηριοτήτων που στηρίζουν τους νέους να γνωρίσουν όλα»

Περίληψη

Η προκείμενη εργασία αναφέρεται στο επίκαιρο, κοινωνικά και επιστημονικά, ζήτημα της προστασίας των νέων στο διαδίκτυο αλλά και γενικότερα στο χαρακτήρα των απαγορευμένων και επιβλαβών μιντιακών περιεχομένων. Η σημασία αυτού του θέματος είναι εμφανής, αν λάβει κάποιος υπόψη την πληθώρα δημοσιευμάτων των ΜΜΕ που σχετίζονται με φαινόμενα ρατσισμού, πορνογραφίας, βίας, εθισμού, σατανισμού κλ.π.

Ο κοινωνικός και επιστημονικός διάλογος σχετικά με το θέμα της προστασίας των νέων στο διαδίκτυο διεξάγεται σε τέσσερα επίπεδα: 1. το θεσμικό, 2. το κοινωνικό, 3. το τεχνολογικό και 4. το παιδαγωγικό. Στο θεσμικό/νομοθετικό επίπεδο ο διάλογος απευθύνεται στους παραγωγούς των μιντιακών περιεχομένων και η προστασία των νέων προωθείται μέσα από θεσμικά μέτρα.

Στο κοινωνικό επίπεδο σημείο αναφοράς αποτελεί η «παρακολούθηση» των διαδικτυακών περιεχομένων και στην ευαισθητοποίηση των πολιτών. Στο τεχνολογικό επίπεδο προέχει το αυτοματοποιημένο φιλτράρισμα των αρνητικών και επιβλαβών περιεχομένων στο διαδίκτυο.

Η Παιδαγωγική και ειδικότερα η Παιδαγωγική των Μέσων (Media Education) κινείται στο μικροκοινωνικό επίπεδο, δηλαδή στην πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία και δράση. Η παιδαγωγική αυτή προσέγγιση αποστασιοποιείται από την έννοια της «προστασίας» των νέων, μια που κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό στις σημερινές παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες, και προβάλλει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος διαδικασίες αγωγής και ευαισθητοποίησης των νέων (στις δύο πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης), των εκπαιδευτικών (στην επιμόρφωση) και των γονέων (σε συμβουλευτικές δράσεις).

Η ανάλυση του θέματος από παιδαγωγική άποψη παρουσιάζει το εύρος και τη σημασία των εκάστοτε επιπέδων προσέγγισης και καταδεικνύει τον καταλυτικό ρόλο που διαδραματίζουν οι παιδαγωγικές δράσεις με στόχο τη στήριξη της μιντιακής ικανότητας των νέων. Εστιάζει επίσης στις ικανότητες των εκπαιδευτικών προκειμένου να οργανώσουν δράσεις μιντιακής αγωγής και τονίζει τη σημασία της συνεργασίας φορέων σε διαφορετικά επίπεδα με στόχο την ευαισθητοποίηση των νέων και των πολιτών.

Εισαγωγή

Η σπουδαιότητα και η επικαιρότητα του ζητήματος που σχετίζεται με την προστασία των νέων στο διαδίκτυο γίνεται καταφανής, αν σκεφτεί κανείς την πληθώρα προβληματικών περιεχομένων στο διαδίκτυο.

Παράδειγμα: αν δώσει κανείς στο google.gr τις ακόλουθες λέξεις που χρησιμοποιούν οι χρήστες του διαδικτύου αναζητώντας υλικό σχετικά με την παιδική πορνογραφία, θα λάβει τα εξής αποτελέσματα (23.01.07).

Χρόνος αναζήτησης Sex* 636. 000.000 06'' porn* 75. 000. 000 26'' porn* + anal 1.500. 000 23'' porn* + young 1. 330. 00 23'' porn* + preteen 500. 000 31'' porn* + young +child 230. 000 37''

Από την άλλη μεριά στα ΜΜΕ υπάρχει πληθώρα δημοσιεύσεων που αναφέρονται στα οικονομικά συμφέροντα τα οποία σχετίζονται

με την παιδική αλλά και γενικότερα με την πορνογραφία, στη διακίνηση παράνομου υλικού στο διαδίκτυο και σε προβληματικές συμπεριφορές των νέων, οι οποίες, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, συσχετίζονται με τη χρήση μιντιακών περιεχομένων. Παρακάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά μερικά παραδείγματα:

Δικηγόρος από τη Λάρισα

... διοχέτευε άφθονο υλικό παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο, είχε πρόσβαση σε 5 ιστοσελίδες. Τα κέρδη για τον δικηγόρο ήταν φυσικά πολύ μεγάλα!!! (ΤΑ ΝΕΑ 08/04/2005)

Γύριζαν σκηνές-σοκ στην Κηφισιά

... τα μέλη του κλαμπ πλήρωναν 100€ για πρόσβαση στην ιστοσελίδα του κυκλώματος και 1.000€ για να παρακολουθήσουν «ζωτανές» σκηνές, ενώ 5.000 ήταν τα μέλη από όλο τον κόσμο που επισκέπτονταν καθημερινά την ιστοσελίδα. Ο 72χρονος κατασκεύαζε ο ίδιος το «υλικό» που προέβαλλε. (ΤΑ ΝΕΑ 04/02/ 2005)

42χρονος μπάρμαν

... από τη Μύκονο φωτογραφιζόταν σε ερωτικές περιπτώξεις με παιδιά 5-16 ετών σε παραλίες του νησιού (ΤΑ ΝΕΑ 05/04/2005)

Η Λερναία Ύδρα του Internet.

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα υπάρχουν πάνω από 100.000 ιστοσελίδες με παιδική πορνογραφία, ένα δισ είναι ο ετήσιος τζόγος από αυτού του είδους τις ιστοσελίδες και 45% - 50% των ηλεκτρονικών αδικημάτων αφορά στην παιδική πορνογραφία. Τα σημαντικότερα κέντρα διακίνησης πορνογραφικού υλικού είναι οι Η.Π.Α και η Ρωσία. (Το Βήμα, 10/04/2005)

Διπλή αυτοκτονία μέσω Internet

... Τα δυο ανήλικα κορίτσια φαίνεται ότι είχαν γνωριστεί μέσω του Ίντερνετ όπου και αντάλλασσαν μηνύματα απαισιόδοξου περιεχομένου. Η 14χρονη Κλεμάνς, χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο «Άγγελος της Λύπης», είχε αναφερθεί καθαρά στην επιθυμία της να αυτοκτονήσει ύστερα από ερωτική απογοήτευση που είχε: «Ντρέπομαι να πω ότι θέλω να πεθάνω, ότι θέλω να φύγω». (Τα Νέα, 31/01/2005)

Ηλεκτρονική Μαστροπεία – Πορνογραφία

... πάνω από 6.000 γυναίκες, ανάμεσά τους και ανήλικες ηλικίας 16 και 17 χρόνων, από την Αθήνα και από άλλες περιοχές της χώρας ήταν μέλη ιστοσελίδας ηλεκτρονικής μαστροπείας με αρχηγό του κυκλώματος έναν 44χρονο υπάλληλο της ΓΣΕΕ (ΤΑ ΝΕΑ 23/12/2005)

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ: Πορνογραφία σε παιδικούς ήρωες. Σύμφωνα με

στοιχεία που παρουσιάστηκαν στην Ελλάδα, υπάρχουν 140.000 παιδικές πορνογραφικές σελίδες στο διαδίκτυο, η παιδική πορνογραφία παγκόσμια παρουσίασε αύξηση 415% από τον Φεβρουάριο έως τον Ιούλιο του 2003, εννέα στα δέκα παιδιά έχουν δει πορνογραφικό υλικό στο Διαδίκτυο, ένα στα τέσσερα παιδιά που χρησιμοποιούν αίθουσες επικοινωνίας έχει δεχθεί προσέγγιση από παιδόφιλους, το 29% ηλικίας 7-17 ετών έδινε εύκολα τη διεύθυνση του σπιτιού του, το 19% έδινε την ηλεκτρονική του διεύθυνση και 2 στις 5 απαγωγές παιδιών ηλικίας 15-17 ετών έγιναν εξαιτίας του Διαδικτύου. (Σημερινή 10/02/2005)

Οι έλληνες έφηβοι «τρέχουν» στο internet με άγνοια κινδύνου σύμφωνα με έρευνα στα ΝΕΑ το 70% των νέων μας χρησιμοποιούν το διαδίκτυο. (Τα Νέα, 30/08/2006)

20% δε γνωρίζουν να χρησιμοποιούν υπολογιστή.

10% θεωρούν τη χρήση του internet πολύ ακριβή.

25% χρησιμοποιούν το διαδίκτυο αποκλειστικά απο internet καφέ.

21% αγνοούν τους κινδύνους του Διαδικτύου.

60% δε γνωρίζουν πού πρέπει να απευθυνθούν σε περίπτωση κινδύνου.

Επίσης, μέσα από έρευνες έχουν σωρευτεί στατιστικά στοιχεία τα οποία παρουσιάζουν τη διάσταση του επίκαιρου αυτού προβληματισμού και σκιαγραφούν ζητήματα που έχουν να κάνουν με τη συμπεριφορά των χρηστών στο διαδίκτυο, καθώς επίσης και με την ανάγκη εφαρμογής δράσεων μιντιακής αγωγής.

Σύντομες πληροφορίες μπορεί να βρει ο ενδιαφερόμενος στους θεσμικούς φορείς που καταγράφουν και καταπολεμούν επιβλαβή περιεχόμενα.

(http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_usage_by_individuals_and

[d_enterprises_2004.pdf,](http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_usage_by_individuals_and_enterprises_2004.pdf)

[http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_statistics_1998_2003.pdf,](http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_statistics_1998_2003.pdf)

[http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_use.pdf,](http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_use.pdf)

[http://www.ekato.org.gr/research.html#a,](http://www.ekato.org.gr/research.html#a) [www.Safeweb.org.cy./](http://www.Safeweb.org.cy/)).

Τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία και οι γενικότεροι προβληματισμοί σχετικά με το διαδίκτυο και τους κινδύνους που εγκυμονεί για τους νέους σχετίζονται άμεσα με μια πρωτόγνωρα διαμορφωμένη

κοινωνική κατάσταση που μπορεί να περιγραφεί συνοπτικά ως εξής:

Τα νέα μέσα, όπως επίσης και τα κλασικά, διαμορφώνουν τη δημοσιότητα ως έναν χώρο της κοινωνικής επικοινωνίας, που σήμερα ξεπερνά κάθε προηγούμενη γνώριμη διάσταση, ενώ το μεμονωμένο άτομο είναι ενσωματωμένο σε ένα δίκτυο παγκόσμιας επικοινωνίας (Κρον, Σοφός 2007).

Στο διαδίκτυο δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβληματικά περιεχόμενα που δεν υπήρχαν και πρωύτερα, άρα οι νέοι είναι αντιμέτωποι με τους ίδιους πειρασμούς και κινδύνους όπως και στην πραγματική καθημερινή ζωή τους (κίτρινες αγγελίες στις εφημερίδες, έκθετα περιοδικά στα περίπτερα κλ.π.) (Σοφος 2001).

Σε παγκόσμια κλίμακα, τα έσοδα από πορνογραφικά περιεχόμενα, υπολογίζονται σε 20 δις \$ ετησίως.

(<http://de.wikipedia.org/wiki/Pornografie>).

Η «προβληματικότητά» του έχει να κάνει με το γεγονός της άμεσης και παγκοσμιοποιημένης πρόσβασης σε αυτά, ακόμα και από ανήλικους, καθώς επίσης και με την εμπορευματοποίηση παράνομων και επιβλαβών περιεχομένων (20% πορνογραφικό υλικό).

Από την άλλη μεριά φαίνεται ότι, ενώ τα νέα μέσα επικοινωνίας νοούνται ως αδιάκριτο και αδιαπραγμάτευτο τμήμα του ανθρώπου, της ανθρωπότητας (Flusser 1998) και συγκροτούν την κοινωνική μνήμη, δε συμβαίνει το ίδιο με τις κοινωνικές αξίες, τη στιγμή που

Λέξεις αναζήτησης Goggle	Αριθμός ιστοσελίδων που προέκυψαν από την αναζήση	Χρόνος αναζήτησης
(24.01.06)		
SEX	636. 000.000	06''
porn	75. 000. 000	26''
porn* + anal	1.500. 000	23''
porn* + young	1. 330. 00	23''
porn* + preteen	500. 000	31''
porn* + young +child	230. 000	37''

ηθικές πεποιθήσεις και κοινωνικές αξίες δε θεωρούνται ως αυτονόητες ή πολλές φορές σημαντικές. Παράδειγμα αποτελεί η δυσκολία καθορισμού κριτηρίων, που προσδιορίζουν π.χ. μιντιακά περιεχόμενα ως πορνογραφικά, ρατσιστικά κλ.π.

Παρατηρείται επίσης, ότι τη στιγμή που τα κλασσικά και τα νέα μέσα αναπτύσσονται και διαδίδονται με δραματική ταχύτητα και από κανέναν δεν τίθεται από υπό αμφισβήτηση ο κοινωνικοπολιτικός τους ρόλος, ελαττώνονται οι δυνατότητες να τεθούν κοινά αποδεκτοί κανόνες συμπεριφοράς στον παγκόσμιο ιστό, να προωθηθούν υψηλής ποιότητας προϊόντα και περιεχόμενα με προσανατολισμό ανθρωπιστικές, δημοκρατικές και ευρύτερες κοινωνικές αξίες, ενώ αναγνωρίζεται μόνο ένα ελάχιστο συμπεριφορών, οι οποίες τυποποιούνται σε πρότυπα εργασίας και επικοινωνίας.

Τούτο το γεγονός συνδέεται άμεσα με τον πλουραλισμό, με την αντιθετικότητα και τον ανταγωνισμό των διαφορετικών μορφών διαβίωσης, των αξιακών προσανατολισμών και των κοσμοειδώλων. Αυτό το κράμα των εξελίξεων και των δεδομένων συνθέτει μια αδράνεια και αδυναμία προσανατολισμού για τον άνθρωπο γενικά, αλλά και για τους νέους ειδικότερα (Beck 1986).

Διαλογική ηθική και μιντιακή αγωγή

Μπροστά σε αυτήν την κατάσταση δύο εναλλακτικές αποτελούν δυναμικές λύσεις:

1. μια *κανονιστική ηθική* που εστιάζει σε συγκεκριμένα πολιτισμικά περιεχόμενα, ιδέες, ιδεολογίες και τα ορίζει ως «κοινά αποδεκτές αξίες» και

2. μια *διαλογική ηθική* που στρέφει το ενδιαφέρον στη διαδικασία της επικοινωνιακής διαχείρισης του περιεχομένου των κοινωνικών αξιών και των κανόνων κοινωνικής δράσης (Spanhel 2001).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο προβληματισμού δημιουργούνται εθνικές πρωτοβουλίες, π.χ. «*το μέλλον των Μέσων στην οικονομία και την κοινωνία*» στη Γερμανία (<http://dip.bundestag.de/btd/13/081/1308110.asc>), αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο που τονίζεται η σημασία του διαλόγου για της «ηθικής των Μέσων» (Medienethik). Ένας τέτοιος διάλογος μπορεί να εστιάζει σύμφωνα με τους Funiok, Schmälzle (1999) 1. στις δομές και τις λειτουργίες, στις νομοτέλειες και αξιακές προτιμήσεις των μιντιακών θεσμών ως κοινωνικών υποσυστημάτων, 2. στα προϊόντα και τις μορφές των μιντιακών συστημάτων, 3. στους παραγωγούς μιντιακών περιεχομένων ως κοι-

νωνικές μονάδες ή και εταιρίες και οργανώσεις και 4. στους αποδέκτες των μιντιακών περιεχομένων αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα της υπεύθυνης χρήσης των μέσων ως προς το άτομο, την ευρύτερα κοινωνική ομάδα και το ευρύτερο περιβάλλον.

Η ΕΕ, με την απόφαση του συμβουλίου της Ευρώπης 17.12.1999 υπ' αριθμόν c8/06, αναγνωρίζει τη σημασία της μιντιακής αγωγής μέσα από μια παιδαγωγική προσέγγιση και προτρέπει τα κράτη μέλη να παρακολουθούν συνεχώς την αποτελεσματικότητα των υπάρχοντων συστημάτων προστασίας των ανηλίκων και να εντείνουν τις προσπάθειές τους όσον αφορά μέτρα συνειδητοποίησης και εκπαίδευσης ([http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000Y0112\(05\):EL:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000Y0112(05):EL:HTML)).

Αν λάβουμε ως δεδομένο ότι μια κανονιστική ηθική αποτελεί τυπικό χαρακτηριστικό απλών ή και ολοκληρωτικών κοινωνιών και άρα η διαλογική ηθική αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη εναλλακτική που χαρακτηρίζει πολύπλοκες κοινωνίες όπως τη δική μας, τίθεται εδώ το ερώτημα, πώς είναι εφικτό να εφαρμοστεί η διαλογική ηθική;

Μια σύντομη απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι ότι η εφαρμογή της είναι δυνατή σε 4 επίπεδα ενδιαφέροντος: 1. το θεσμικό, 2. το τεχνολογικό, 3. το παιδαγωγικό και 4. το κοινωνικό (Sofos 2001). Η προστασία των νέων αποτελεί ένα πεδίο δραστηριότητας σε συνδυασμό και των τεσσάρων επιπέδων.

Στο παρελθόν υπερίσχυαν νομοθετικές ρυθμίσεις, ενώ η παιδαγωγική ακολουθούσε μια κλειστή στάση μέσα από απαγορεύσεις περιεχομένων, που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «αρνητική παιδαγωγική προσέγγιση». Σήμερα στις δυο πρώτες προσεγγίσεις προστίθενται η τεχνολογική και η κοινωνική. Και τα τέσσερα επίπεδα προσέγγισης έχουν έναν κοινό στόχο αλλά το κάθε ένα από αυτά αναφέρεται σε διαφορετικές πτυχές. Το εύρος δράσης και οι αρμοδιότητες του κάθε επιπέδου προσέγγισης διαφοροποιούνται.

1. Η πολιτεία με τις διαδικασίες εκπόνησης και εφαρμογής νομοθετικών ρυθμίσεων και με τους οργανισμούς επιτήρησης στο διαδίκτυο απευθύνεται σε αυτούς που δημιουργούν μιντιακά υλικά και τα διακινούν ηλεκτρονικά (Schell 1999).

Θεμέλιο αυτής της αποστολής αποτελούν η νομοθεσία και θεωρητικές παραδοχές από τα επιστημονικά πεδία της παιδαγωγικής, της εξελικτικής ψυχολογίας, κοινωνικές αξίες και αναπαραστάσεις σχετικά με το τι αποτελεί ηθική συμπεριφορά. Η θεσμική προσέγγιση αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την κατοχύρωση των δι-

καιωμάτων των νέων. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στηρίζονται παραδοσιακά στην παραδοχή μιας αιτιώδους σχέσης μεταξύ της χρήσης μιντιακών περιεχομένων και των προβληματικών συμπεριφορών που παρουσιάζουν οι νέοι. Οι νεότερες νομοθεσίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο διέπονται από ένα προοδευτικό πνεύμα και θέτουν ως σημείο αναφοράς την αρχή της πιθανής επικινδυνότητας σε συνάρτηση με την προσωπικότητα του χρήστη.

Στην πράξη έχει αποδειχτεί ότι είναι αδύνατο να επιτευχθεί μεταξύ περισσότερων κρατών μια ενιαία νομοθετική ρύθμιση σχετικά με προβληματικά περιεχόμενα π.χ. ρατσισμός, πορνογραφία, σατανισμός. Τούτο δεν έγκειται μόνο στα ιδιαίτερα ισχυρά οικονομικά συμφέροντα των παραγωγών μιντιακών περιεχομένων, αλλά και στις ιδιαίτερες κοινωνικές, ανθρωπιστικές, ηθικές αξίες που ισχύουν σε κάθε χώρα. Αυτή η διαφορετική προσέγγιση, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το διαδίκτυο δεν είναι δυνατό να ελεγχθεί νομοθετικά όπως άλλα κλασικά μέσα (εφημερίδα, περιοδικά, κινηματογράφος, τηλεόραση) καθιστά ιδιαίτερα δύσκολο τον έλεγχο του παγκόσμιου δικτύου.

2. Στο κοινωνικό επίπεδο έχουν δημιουργηθεί εθνικοί και ευρωπαϊκοί οργανισμοί με ρυθμιστικό ρόλο που λειτουργούν ως παρατηρητήρια διαδικτυακών περιεχομένων και ως θερμές γραμμές, όπου οι πολίτες μπορούν να απευθύνουν καταγγελίες.

Εκεί πραγματοποιείται ανάλυση και αξιολόγηση των περιεχομένων με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Ακολουθεί επικοινωνία με τους παραγωγούς μιντιακών περιεχομένων ή η προώθηση των απαγορευμένων υλικών στον εισαγγελέα. Παράλληλα οργανώνονται δράσεις ευαισθητοποίησης των πολιτών και προτείνονται μέτρα στο νομοθέτη. Η διεύθυνση ηλεκτρονικού εγκλήματος καταπολεμά παράνομα περιεχόμενα στο διαδίκτυο.

3. Η βασισμένη στην τεχνολογία προστασία των νέων απαγορεύει την προσπέλαση σε μιντιακά περιεχόμενα βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων, που συχνά λειτουργούν περιοριστικά, κάνουν λάθη στην αξιολόγηση και στο φιλτράρισμα των περιεχομένων. Τα λογισμικά φίλτρου αναφέρονται στους χρήστες και χρησιμοποιούνται από γονείς και εκπαιδευτικούς προκειμένου να αποκρύψουν επιβλαβή περιεχόμενα. Ο τρόπος λειτουργίας τους φανερώνει μια ανθρωπολογική εικόνα, στο πλαίσιο της οποίας το αναπτυσσόμενο άτομο θεωρείται ευάλωτο μπροστά σε εξωτερικές επιδράσεις. Πρόκειται για μια στρατηγική που από τη μια μεριά προσφέρει λόμπι

σε γονείς και εκπαιδευτικούς, από την άλλη μεριά εθελουφλεί μπροστά στην κοινωνική πραγματικότητα θεωρώντας ότι η απόκρυψη ως στρατηγική προστασίας εξαφανίζει κινδύνους.

4. Η παιδαγωγική προσέγγιση αναφέρεται στους χρήστες ως αναπτυσσόμενα άτομα με στόχο όχι τον περιορισμό των κινήσεών τους αλλά τη στήριξη και την ενδυνάμωσή τους. Κεντρικό σημείο αναφοράς αποτελεί η παιδαγωγική θέση ότι οι νέοι δείχνουν προβληματικές συμπεριφορές, όταν βιώνουν καταστάσεις ψυχικής και επικοινωνιακής αστάθειας και αδυνατούν να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και ότι η χρήση παράνομων και επιβλαβών περιεχομένων δε συνιστά αιτιώδη σχέση ανάμεσα στα μιντιακά περιεχόμενα και στις συμπεριφορές των νέων.

Η σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη προσεγγίζει το θέμα της προστασίας των νέων ως διαδικασία μιντιακής αγωγής, όπου οι νέοι μέσα από συγκεκριμένες δράσεις έχουν τη δυνατότητα να διευρύνουν την ικανότητα και την κριτική σκέψη στα μέσα. Η αρνητική ανθρωπολογική ιδέα της προφύλαξης παραχωρεί τη θέση της σε αυτήν της παιδαγωγικής στήριξης και της εμπύχωσης των νέων να αντιμετωπίσουν αυτόνομα προβληματικά περιεχόμενα και να χρησιμοποιήσουν τα μέσα για την ατομική έκφραση και τη διαπραγμάτευση των πολυπολιτισμικών αξιών μέσα στην πρόσωπο με πρόσωπο διάδραση.

Σε αυτό το σημείο ο ρόλος της Παιδαγωγικής των Μέσων γίνεται προφανής. Ενώ η θεσμική, η τεχνολογική και η κοινωνική διάσταση της προστασίας των νέων κινούνται στο μακροκοινωνικό επίπεδο, η παιδαγωγική διάσταση αναφέρεται στο μικροκοινωνικό. Δράσεις με μακροκοινωνικό προσανατολισμό, αν και αναγκαίες δεν αρκούν, γιατί δρουν κατασταλτικά και αναδρομικά.

Παιδαγωγικές δράσεις καλούνται να συνεισφέρουν με έρευνες σχετικά με τον μιντιακό βίοκοσμο των νέων στην κατανόηση της μιντιακής χρήσης και να διατυπώνουν σχέδια διδασκαλίας και εργασίας με στόχο την ανάπτυξη της μιντιακής ικανότητας των νέων. Η μιντιακή αγωγή δρα υποστηρικτικά και έχει στόχο την ενδυνάμωση του αναπτυσσόμενου ατόμου, σε αντίθεση με τη θεσμική διάσταση της προστασίας των νέων.

Η Παιδαγωγική των Μέσων

Η Παιδαγωγική των Μέσων ως επί μέρους κλάδος της Παιδαγωγικής, ο οποίος διερευνά τις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης «εντός και δια» των μέσων και διατυπώνει προτάσεις για την αξιο-

ποίηση των μέσων στην πράξη χρησιμοποιώντας ως αφετηρία τα ερευνητικά της αποτελέσματα, (Handbuch der Sozialisationsforschung 1998), εστιάζει στις παρακάτω κατηγορίες στόχων:

- στην προφύλαξη/προστασία,
- στην πληροφόρηση σχετικά με τα νέα μέσα (μιντιακός αλφαριθμητισμός),
- στην ευαισθητοποίηση απέναντι σε μηχανισμούς αποπροσανατολισμού,
- στην ενεργητική συμμετοχή παραγωγής μιντιακών περιεχομένων,
- στη χειραφέτηση, δηλαδή την παραγωγή διαφοροποιημένων εναλλακτικών προτάσεων,
- στη λειτουργική χρήση των νέων μέσων για την υποστήριξη μαθησιακών διαδικασιών.

Από το πλήθος των θεωρητικών σχημάτων που έχουν διαμορφωθεί στην Παιδαγωγική των Μέσων παρατίθενται παρακάτω δύο που εκπροσωπούν αντιθετικές παραδοχές και παιδαγωγικές δράσεις: 1. προστατευτικό και 2. το προσανατολισμένο στην κοινωνική δράση.

1. Κεντρικό σημείο αναφοράς της προστατευτικής θέσης αποτελεί η παραδοχή ότι το αναπτυσσόμενο άτομο μπορεί να δεχτεί αρνητικές επιδράσεις μέσα από τη χρήση των μιντιακών περιεχομένων. Πρόκειται για μια διαδεδομένη αντίληψη, βέβαια όχι μόνο μεταξύ των εκπαιδευτικών, αλλά και γενικότερα. Με δεδομένο το γεγονός ότι τα Νέα Μέσα επιταχύνουν την επικοινωνία πέρα από χρονικά και χωρικά όρια, με αποτέλεσμα να καθιστούν δυνατή τη μεταφορά νέων ή διαφοροποιημένων πολιτισμικών στοιχείων σε άτομα, ομάδες και κοινότητες που παλαιότερα δεν ήταν εφικτό, θεωρείται η χρήση των νέων τεχνολογιών της επικοινωνίας επικίνδυνη. Το πρόβλημα όμως δεν έγκειται τόσο στις δυνατότητες των Νέων Μέσων αλλά στην αδυναμία των ανθρώπων να επεξεργαστούν και να διαπραγματευτούν αυτά τα νέα στοιχεία.

Λογοκρισία και απαγορεύσεις ανήθικων περιεχομένων, απλοϊκές παραδοχές για συσχετισμούς επίδρασης, καθώς παιδαγωγικά σχέδια δράσης, μιας αγωγής που αναφέρεται σε κανονιστικές ηθικές και κοινωνικές αξίες, αποτελούν τυπικά χαρακτηριστικά της προστατευτικής προσέγγισης. Εδώ προτάσσεται μια εφαρμοσμένη ηθική, η οποία συμπίπτει με κανόνες συμπεριφοράς που έχουν κωδικοποιηθεί π.χ. σε νομοθετικές ρυθμίσεις.

2. Στο δεύτερο θεωρητικό σχήμα με σημείο αναφοράς τη χρήση των μέσων ως κοινωνικής δράσης εξετάζεται ιδιαίτερα η σημασία τους στο πλαίσιο σχέσεως που αυτά χρησιμοποιούνται. Οι νέοι εκφράζονται με και μέσα από τα μέσα σε διαφορετικές ζώνες κοινωνικής δράσης, π.χ. τα παιδιά χρησιμοποιούν μιντιακά περιεχόμενα στην οικογένεια ως εργαλείο διαχείρισης συναισθημάτων και ως κοινωνικοποιητικά πρότυπα, στη γειτονιά, στις παρέες συνομηλίκων ως σύμβολα και περιεχόμενα επικοινωνίας, στην εκπαίδευση με λειτουργικό τρόπο, για να πετύχουν συγκεκριμένους στόχους.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν, σε αντίθεση με την προσέγγιση του πρώτου θεωρητικού σχήματος, όχι τόσο ή μόνο η παρατηρήσιμη και ποσοτική χρήση των μέσων και η συμμόρφωση του χρήστη σε κανονιστικά πλαίσια συμπεριφοράς, αλλά η νοηματοδοτούμενη κατασκευή της ατομικής πραγματικότητας που πραγματοποιείται μέσα από επικοινωνιακές δράσεις. Ο εκπαιδευτικός που κινείται σε αυτήν τη λογική προσέγγισης εστιάζει στις γνωστικές συλλήψεις και τα σχέδια δράσης των νέων με και μέσα από τα μέσα και αντιλαμβάνεται τη μιντιακή αγωγή ως διαδικασία στήριξής τους. Σε αυτό το πλαίσιο προτάσσεται μια διαλογική ηθική, η οποία στηρίζεται στην παραδοχή διαφοροποιημένων κοινωνικών συμπεριφορών και αξιών και στη διαμεσολάβηση μεταξύ αυτών.

Στόχοι μιντιακής αγωγής με προσανατολισμό στην κοινωνική δράση

Αντί της απαγόρευσης ή της απόκρυψης μιντιακών περιεχομένων και τρόπων επικοινωνίας, στο πλαίσιο της δεύτερης προσέγγισης, προτάσσεται η προώθηση δραστηριοτήτων που στηρίζουν τους νέους να γνωρίσουν όλα τα μέσα και να τα χρησιμοποιήσουν ανάλογα με τα αναπτυξιακά και τα ηλικιακά τους ενδιαφέροντα προκειμένου να εκφράσουν ατομικές τοποθετήσεις, νοήματα και να διαμορφώσουν σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο το χώρο στον οποίο ζουν.

Η μιντιακή χρήση ως επικοινωνιακή και κοινωνική δράση θεμελιώνεται στην ανθρωπολογική σχέση που συνδέει τον άνθρωπο με το ευρύτερο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζει. Αυτό σημαίνει ότι η μιντιακή αγωγή θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη: 1. τις καταστασιακές συνθήκες, 2. τις φυσικές και ψυχικές ανάγκες των ανθρώπων, 3. τις εμπειρίες των νέων σε σχέση με τα συγκεκριμένα μέσα, 4. το γνωστικό επίπεδό τους και 5. την κοινωνικο-ηθική τους ανάπτυξη. Η αλληλεπίδραση αυτών των προϋποθέσεων καθορίζει

την ποιότητα της μιντιακής αγωγής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν εδώ οι κοινωνικές αξίες και κανόνες που εμπεριέχουν τα μιντικά περιεχόμενα, οι αναπαραστάσεις και οι στάσεις των νέων απέναντι σε αυτά, ο ατομικός τρόπος επεξεργασίας τους, ο κοινωνικοπολιτικός ρόλος των μέσων κλπ.

Η συστηματική οργάνωση των στόχων της μιντιακής αγωγής περιλαμβάνει σύμφωνα με τον (Tulodziecki 1997) δύο πεδία εφαρμογής (1. Γνώση, επιλογή και χρήση μέσων και περιεχομένων, 2. Διαμόρφωση και επεξεργασία με μέσα) και τρία πεδία αναστοχασμού (1. Γλώσσα των Μέσων, Κατανόηση και ερμηνεία, 2. Αναγνώριση και επεξεργασία επιδράσεων και 3. Αναγνώριση προϋποθέσεων παραγωγής μιντιακών περιεχομένων). Η περαιτέρω επέκταση των πεδίων δράσεων της μιντιακής αγωγής σε συνδυασμό με τις πέντε διαστάσεις της κοινωνικής δράσης (1.τη γνωστική, 2. δραστική, 3. την επικοινωνιακή/εκφραστική, 4. τη συναισθηματική, 5. την κριτική) μπορεί να απεικονιστεί σε ένα δυσδιάστατο πλέγμα:

Η παιδαγωγική ικανότητα στα μέσα των εκπαιδευτικών ως προϋπόθεση για τη μιντιακή αγωγή

Στο σημείο αυτό πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι, για να μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί να συνεισφέρουν συστηματικά προς αυτήν την κατεύθυνση, θα πρέπει να κατέχουν από τη μεριά τους **μιντιο-παιδαγωγική** ικανότητα (Aufenanger 1999, Blömkke 2000, Kron/Σοφός 2007).

Η μιντιο-παιδαγωγική ικανότητα αναφέρεται στη χρήση των μέσων και των μιντιακών περιεχομένων ως συγκεκριμένες μορφές κοινωνικής και επικοινωνιακής δράσης και σχετίζεται κατά κύριο λόγο με γνώσεις που θα πρέπει να κατέχουν οι εκπαιδευτικοί αναφορικά με το μιντιακό οικοσύστημα των νέων, με τις εμπειρίες τους και με τα μιντιακά βιώματά τους.

Ειδικότερα σε σχέση με την προστασία των νέων στο διαδίκτυο οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να κατέχουν βασικές γνώσεις σχετικά 1. με τους θεσμούς και τις οργανώσεις της πολιτείας και της ΕΕ, 2. με τη νομοθεσία που διέπει το διαδίκτυο, 3. με τη τεχνολογική δομή του διαδικτύου, 4. με λογισμικά και δυνατότητες φίλτρου, 5. με ανάλυση περιεχομένου διαδικτυακών περιεχομένων, 6. με επιστημονικά πεδία και θέσεις από την Παιδαγωγική των Μέσων και γειτονικές επιστήμες, 7. με την πραγ-

ματικότητα του διαδικτύου.

Οι παραπάνω ικανότητες, δεξιότητες και γνώσεις στα μέσα μπορούν να συστηματοποιηθούν σε τέσσερις διαστάσεις:

Παιδαγωγική: γνώσεις γύρω από παιδαγωγικά ζητήματα (θεωρίες ανάπτυξης, θεωρίες επίδρασης, στοχοθεσίες μιντιακής αγωγής, ανάπτυξη σχεδίων δράσης, ανάλυση περιπτώσεων)

Κοινωνιολογική: γνώσεις γύρω από το μιντιακό κόσμο των νέων, των ενδιαφερόντων τους και των αναγκών που διαχειρίζονται μέσα από την μιντιακή επικοινωνία και χρήση. Αυτό προϋποθέτει την ικανότητα ευαισθητοποίησης και ανοικτής στάσης από τη μεριά του εκπαιδευτικού για τη σύλληψη, κατανόηση και επεξεργασία των μιντιακών «θεμάτων» που χρησιμοποιούν οι νέοι ως ερμηνευτικά πρότυπα για την αντιμετώπιση κοινωνικών δράσεων

Θεσμική: γνώσεις γύρω από νομοθετικές ρυθμίσεις, μιντιακούς θεσμούς και οργανώσεις, κοινωνικούς και πολιτικούς φορείς για την προστασία των νέων.

Τεχνολογική: γύρω από τεχνολογικές εξελίξεις του διαδικτύου, συστημάτων τεχνολογικού φιλτραρίσματος των επιβλαβών περιεχομένων,

Συμπεράσματα

Η ανάλυση του θέματος που σχετίζεται με την προστασία των νέων στο διαδίκτυο έδειξε το σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η μιντιακή αγωγή για την ευαισθητοποίηση των νέων αλλά και στην προώθηση της «διαλογικής ηθικής των μέσων». Προϋπόθεση για αυτό όμως αποτελεί, όπως φάνηκε, η παιδαγωγική ικανότητα των εκπαιδευτικών στα νέα μέσα.

Προς αυτήν την κατεύθυνση νοείται ως αναγκαία η χάραξη κοινών εκπαιδευτικών δράσεων από αρμόδιους φορείς που εργάζονται για την προστασία των νέων στο διαδίκτυο καθώς επίσης και την εκπόνηση κοινών προτάσεων για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών με στόχο τη στήριξη της μιντιακής αγωγής στην εκπαίδευση.

Παρακάτω διατυπώνονται παραδείγματα, τα οποία πηγάζουν από την παραπάνω ανάλυση του θέματος. Αποτελούν επίσης μελλοντικά καθήκοντα εργασίας, που θα πρέπει να προωθηθούν από ειδικούς σε δύο επίπεδα, το κοινωνικό και το εκπαιδευτικό:

1. Σε κοινωνικό επίπεδο

Πρόγραμμα ευαισθητοποίησης γονέων και γενικότερα πολιτών σε θέματα που άπτονται του διαδικτύου: Το πρόγραμμα ευαισθητοποίη-

σης στοχεύει στην ενημέρωση των γονέων μέσα από ενημερωτικά σεμινάρια, που μπορούν να πραγματοποιηθούν είτε σε σχολικές μονάδες είτε σε συνεργασία με τοπικούς φορείς π.χ. συλλόγους, κοινότητες κλπ. Μέσα από αυτή τη συνεργασία με τους γονείς μπορούν να δημιουργηθούν εθελοντικές ομάδες επιτήρησης διδικτυακών περιεχομένων και συνταχθούν γκριζες λίστες με εκπαιδευτικό ενδιαφέρον.

Οργάνωση συνεδρίων και ημερίδων: Ημερίδες πρέπει να οργανώνονται συχνότερα και να στηρίζονται συστηματικά. Πανεπιστημιακοί καθηγητές, εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, υπεύθυνοι από τον τομέα της πληροφορικής και γενικότερα από το μιντιοπαιδαγωγικό πεδίο δράσης μπορούν να ενημερώνονται από ειδικούς με τις πιο νέες πληροφορίες και εξελίξεις και να τις συζητούν μαζί τους.

Κατά αναλογία ημερίδες πρέπει να οργανώνονται για γονείς, οικογένειες, νηπιαγωγούς, κοινωνικούς παιδαγωγούς – φυσικά με άλλες μορφές παρουσίασης και εργασίας .

Συνάντηση ειδικών: Και οι ειδικοί επίσης χρειάζονται την ανταλλαγή σκέψεων και ιδεών. Ένας τέτοιος διάλογος μπορεί να υλοποιηθεί στο πλαίσιο συναντήσεων με συναδέλφους από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με στόχο τη γνωστοποίηση του τρόπου εργασίας τους και τη δημιουργία ευκαιριών συνεργασίας, καθώς επίσης και με μιντιοπαιδαγωγούς, προκειμένου οι συνάδελφοι να λάβουν γνώση εναλλακτικών σχεδίων εργασίας με τα μέσα και να βελτιώσουν την ατομική τους παιδαγωγική εργασία με τα νέα μέσα.

Συνεργασίες μπορούν επίσης να πραγματοποιηθούν μέσα από ηλεκτρονικά περιβάλλοντα εργασίας, π.χ. στο πλαίσιο του τέταρτου εορτασμού της Ημέρας Ασφαλούς Διαδικτύου (Safer Internet Day), στις 6 Φεβρουαρίου 2007, το Ευρωπαϊκό δίκτυο Κόμβων Insafe μαζί με το δίκτυο συνεργασίας σχολείων eTwinning διοργανώνουν σχολικό διαγωνισμό με τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών (<http://www.saferinternet.gr/Default.aspx?tabid=95>).

2. Σε εκπαιδευτικό επίπεδο:

Οργάνωση διαδικτυακών λεωφορείων: Internet-buses παρέχουν «μαθησιακά κέντρα» για σχολεία, ομάδες νέων και κοινότητες . Πηγαίνουν σε όλα τα μέρη και μπορούν οι παραπάνω φορείς να κάνουν κράτηση. Οι μιντιακοί βοηθοί εργάζονται σε αυτά. Παραδείγματα στη Γερμανία υπάρχουν ήδη.

Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού για την προώθηση της μιντιακής αγωγής στο σχολείο:

Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε συνεργασία με άλλους φορείς π.χ. την ΕΚΑΤΟ, safeline, saferinternet κλ.π. Απώτερο στόχο αποτελεί η δημιουργία μιας «κινητής βαλίτσας» με δραστηριότητες που θα μπορούν να εφαρμόσουν οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο.

Εκπαίδευση Μιντιακών Βοηθών: Οι media-assistants πρέπει να στηρίζουν τους εκπαιδευτικούς κατά τη διδασκαλία τους με τα μέσα και ιδιαίτερα με τον Η/Υ και το διαδίκτυο. Η εκπαίδευση των «μιντιακών βοηθών» μπορεί να πραγματοποιηθεί στο πανεπιστήμιο – ένα εξάμηνο εισαγωγή στη μιντιοπαιδαγωγική εργασία και ένα εξάμηνο παροχής βοήθειας στο σχολείο. Γι αυτό το τμήμα εκπαίδευσης μπορούν να λαμβάνουν οι φοιτητές μια πιστοποίηση ή να συνυπολογίζονται “credit point” στις σπουδές τους. (Τίποτα δεν είναι δωρεάν!). Στόχο αποτελεί η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ σχολείων και πανεπιστημίου.

Πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών: Οι εκπαιδευτικοί, σύμφωνα με τη σχολική νομοθεσία, δεν προωθούν μονόπλευρα γνώσεις σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα, αλλά ενεργοποιούνται σε θέματα που σχετίζονται με τη γενικότερη ανάπτυξη των νέων καθώς επίσης και την αγωγή τους. Για το λόγο αυτό πρέπει να επιμορφώνονται σχετικά με τις δυνατότητες αλλά και με τους κινδύνους του διαδικτύου, ώστε να είναι σε θέση να διαχειρίζονται εκπαιδευτικά διαδικασίες αγωγής. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορούν να δημιουργηθούν ολιγόωρα επιμορφωτικά σεμινάρια σε συνεργασία με τα τοπικά Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων όπου θα μπορούν ανά τακτά διαστήματα να παρακολουθούν κατ’ επιλογή θεματικές ενότητες.

Επισκέψεις σε εργαστήρια και επιτροπές εργασίας: Οι ειδικοί θα πρέπει να ανοίγουν τις «πύλες» των οργανισμών και των επιτροπών εργασίας τους σε ομάδες εκπαιδευτικών, μαθητών, σπουδαστών, κοινωνικών λειτουργών, πανεπιστημιακών καθηγητών και να τους επιτρέπουν να «ρίξουν μια ματιά» στον τρόπο αξιολόγησης μιντιακών περιεχομένων. Με αυτόν τον τρόπο οι ομάδες, που θα έχουν κάνει αίτηση επίσκεψης και θα έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα, μπορούν να «βιώσουν» την εργασία σε θέματα προστασίας νέων στο διαδίκτυο και να λάβουν - με την ιδιότητά τους ως επισκέπτες – μέρος στο διάλογο για την αξιολόγηση των περιεχομένων και στην επιλογή μέτρων «προστασίας» π.χ. φιλτράρισμα πορνογραφικών περιεχομένων βάσει κριτηρίων, διαβίβαση του υλικού σε εισαγγελικές αρχές κ.λπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Aufenanger, S. (1999): Medienpädagogische Projekte - Zielstellungen und Aufgaben. In: Baacke, D. et al. (Επιμ.): Handbuch Medien: Medienkompetenz. Modelle und Projekte, 94 - 97 Bonn: bpb

Beck, U. (1986): *Risikogesellschaft - Auf den Weg in eine andere Moderne*, Frankfurt/M: Suhrkamp

Blömeke, S. (2000): Medienpädagogische Kompetenz. Theoretische und empirische Fundierung eines zentralen Elements der Lehrerbildung, München: Kopaed

Deutscher Bundestag (1995): Zweiter Zwischenbericht der Enquete-Kommission «*Zukunft der Medien in Wirtschaft und Gesellschaft - Deutschlands Weg in die Informationsgesellschaft*», στο: <http://dip.bundestag.de/btd/13/081/1308110.asc> (25.01.2007)

E.KAT.O.: Έρευνα της E.KAT.O. για τις συνήθειες και χρήση του Διαδικτύου από τους νέους, στο: http://www.ekato.org/gr/research/2006/Internet_Use_survey.pdf (25.01.2007)

Eurostat (2005): *Internet usage by individuals and enterprises 2004*, στο: http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_usage_by_individuals_and_enterprises_2004.pdf (25.01.2007)

Ευρωπαϊκή Ένωση: Συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 1999, σχετικά με την προστασία των ανηλίκων σε ένα περιβάλλον ψηφιακών οπτικοακουστικών υπηρεσιών, στο [lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000Y0112\(05\):EL:HTML](http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000Y0112(05):EL:HTML) (25.01.2007)

Flusser, V. (1998): *Vom Subjekt zum Objekt. Menschenwerdung*, Frankfurt: Fischer

Funiok P., Schmälzle U. (1999): *Medienethik vor neuen Heraus-*

forderungen, στο: Funiok P., Schmäzle U., Werth Ch. (Επιμ.): *Medienethik – die Frage der Verantwortung*. 15-31, Bonn: bpb

Kron F, Σοφός Α. (2007): *Διδακτική των Μέσων - Νέα Μέσα στο πλαίσιο διδακτικών και μαθησιακών διαδικασιών*, Αθήνα: Gutenberg

Schell F. (1999): *Jugendmedienschutz und Medienpädagogik: Ein wechselvolles Verhältnis*, στο: Schell, F., Stolzenburg E., Theunert H. (Επιμ): *Medienkompetenz: Grundlagen und pädagogisches Handeln*, 358 - 400, Muenchen: Kopaed

Seferinternet: Η χρήση του Διαδικτύου – στατιστικά που ενδιαφέρουν αλλά και που σοκάρουν, στο: http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_use.pdf (25.01.2007)

Seferinternet: Στατιστικά στοιχεία για την χρήση του διαδικτύου (έτη 1998 – 2003), στο: http://www.saferinternet.gr/Portals/0/docs/Internet_statistics_1998_2003.pdf (25.01.2007)

Sofos, A. (2001): *Leitbegriffe der Jugendmedienschutzdebatte unter pädagogischer Betrachtung*, στο: Beck Ch., Sofos A. (Επιμ.): *Neue Medien in der pädagogischen Kontroverse*, 224 - 252, Mainz: Logophon

Spanhel, D.: *Thesen zu ethischen Grundfragen der Medienpädagogik*, στο: *Medienpaedagogik*, <http://www.medienpaed.com/00-2/deWitt2.htm#Spanhel> (25.01.2007)

Tulodziecki G. (1997): *Medien in Erziehung und Bildung. Grundlagen und Beispiele einer handlungs- und entwicklungsorientierten Medienpädagogik*, 3. Aufl. Bad Heilbrunn/Obb: Klinkhardt

von Hurrelmann, K., Ulich, D. (1998) (Επιμ.): *Handbuch der Sozialisationsforschung Weinheim/Basel: Beltz*

Βυθούλκα Δ, Νέδος Β, Τσώλη Μ.(2005): *Η Λερναία Ύδρα του Internet*, στο *Το Βήμα*, 10/04